

Tema:
**NYE
TRENDS**

KIRKEGÅRDEN

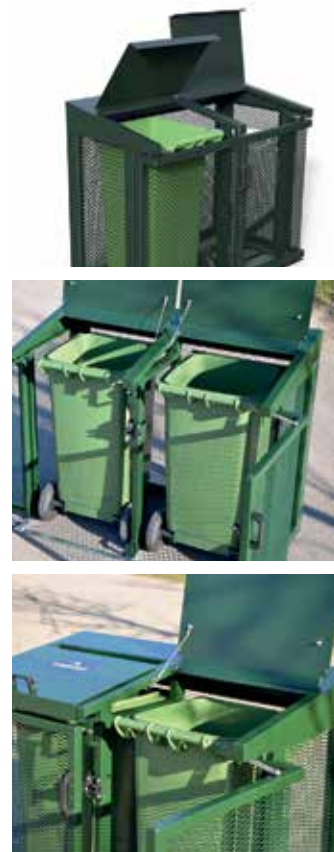
August 2016

36. årgang

4

NYHED - fokus på tunge løft!

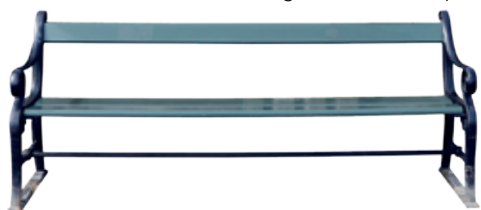
Bikab affaldssorteringsskab nu med mobil sorteringsvogn

Stigende bevidsthed om arbejdsmiljø og tunge løft imødekommes med Bikab Flex. Kildesortering med biologisk nedbrydelig affald og ikke nedbrydelig affald sorteres enkelt og let med Bikab systemet. I Bikab Flex er inderspanden, i forhold til en traditionel Bikab, erstattet med affaldsvogne på hjul, der uden løft kan køres ind og trækkes ud af skabet.

Klassiske og moderne bænke i hårdtræ eller elegant vedligeholdelsesfri EV plank med en levetid på mere end 30 år!

København bæk med vedligeholdelsesfri EV plank!

ATO bæk med 40 mm mahogni plank

KRUM 8 cirkelbæk med delvis rygstøtte - 40 mm. mahogni stav

TLF: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Bertel Haarder: Livet som levende er vigtigere
s. 06	Karen Klint: Jeg ser et almindeligt skattebetalt begravelsesvæsen i fremtiden
s. 12	Elof Westergaard: På vej mod 2036 - Et bud på kirkegårdenes udvikling
s. 14	Søren Abildgaard: Flexibilitet koster
s. 18	Michael Hviid Jacobsen: Ingen kan sige hvad fremtiden vil bringe
s. 22	Stine Helweg: Den flerkulturelle kirkegård
s. 24	Begravelseskultur i en selfietid
s. 28	Herlige kirkegårde i Herning
s. 32	Velkommen til den mobile kirkegård
s. 36	Usikre gravminder
s. 40	QR koder i Grønholt
s. 44	Kursustilbud
s. 46	Profil – Annee Katrine Bonde
s. 50	”Det grønne hjørne”
s. 52	Kort nyt
s. 54	Kalender

FORSIDE

Kirkegårdenes udvikling påvirkes af mange forskellige faktorer, som f.eks. stigende takster, ændret driftsøkonomi, andre etniske kulturer og ændrede ønsker fra kirkegårdenes brugere. I dette temanummer har vi fået flere forskellige bud på, hvilke nye trends der ses, eller forudses – og hvilke ønsker og forventninger, der er til driften og udviklingen af de danske kirkegårde i fremtiden. Foto: Lene H. Jensen

REDAKTION

Redaktør:

Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Redaktion:

Jens Zorn Thorsen,
Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jeztho@gmail.com

Tommy Christensen,
Svendborg Kirkegårde og Krematorium
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@skk.dk

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Asger Christensen,
Hørsholm Kirkegård
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

Casper Nicolai Khalik Pagh Vett
Odense Kommunale Kirkegårde
E-mail: cnpv@odense.dk

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 – Fax 4586 4157
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Layout og tryk:

Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 5, 2016 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 15. september 2016
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

”LIVET SOM LEVENDE ER VIGTIGERE”

Interview med Bertel Haarder, Kirkeminister og kulturminister
Af Jens Zorn Thorsen, jeztho@gmail.com

- Bertel Haarder har været Kulturminister og Kirkeminister siden d. 28. juni 2015.
- Han blev valgt ind i Folketinget for Venstre i 1975, og har siden 1982 haft adskillige ministerposter i skiftende regeringer; bl.a. Sundhedsminister, Indenrigsminister, Undervisningsminister, Integrationsminister, Europaminister m.fl.
- Bertel Haarder er kandidat i statskundskab, med speciale i Grundtvigs frihedssyn, og har udgivet flere bøger om dansk politik og det danske samfund.

Foto: Mette Udesen, Kulturministeriet

Interview med Kirke- og kulturminister, Bertel Haarder.

Er der tendenser i Kirkegårds-kulturen der undrer dig?

Det undrer mig, hvis man på kirkegårde ikke er sig bevidst, hvad man egentlig vil. Det er dyrt, hvis man i virkeligheden, uden at ville det, bare kører videre, som man altid har gjort af bar skræk for at komme til at prøve noget nyt. I disse år er antallet af de pladskrævende kistebegravelser stærkt aftagende til fordel for urnenedsættelser. Det betyder, at man efterhånden får store uudnyttede arealer. Jeg kan sagtens respektere, at man kan have sin grunde til at køre videre med en lige så mandskabs- og ressourcekrævende vedligeholdelse som hidtil – jeg synes bare, at man skal være sig det bevidst.

Hvilke kulturelle værdier på kirkegårdene anser du for umistelige?

Der findes naturligvis monumenter, gravsten og grav-

pladser som er umistelige, og som der er national kulturhistorisk interesse i at bevare. Men ellers har jeg ikke store følelser om kirkegårds-kulturen som særligt fin eller værdifuld i Danmark.

Hvordan ser du den danske kirkegårds-kultur i relation til andre landes kirkegårds-kulturer (f.eks. Skandinavien og Mellemøsten), og hvilke værdier mener du vi kan bygge videre på i Danmark?

Der er for meget perlegrus og buksbom på danske kirkegårde efter min smag. Jeg kan bedre lide kirkegårde i harmoni med den omliggende natur, som man f.eks. kan opleve det langs den jyske vestkyst. Det er ikke lige min stil, at en kirkegård skal ligne en velplejet parcelhave. Flere større græsplæner og vildere natur er bedre. Og hvis man skal pege på en inspirerende kirkegårds-kultur i udlandet, vil jeg pege på Norge – det er ofte en ren nydelse at gå der.

”Der er for meget perlegrus og buksbom på danske kirkegårde efter min smag. Jeg kan bedre lide kirkegårde i harmoni med den omliggende natur, som man f.eks. kan opleve det langs den jyske vestkyst.”
Foto: Lyngvig Kirkegård, Jens Dejgaard Jensen.

Folkekirken forvalter kirkegårdene på samfundets vegne. Hvordan anser du forvaltningen af kirkegårde i fremtiden? Hvilke kvaliteter anser du for vigtige for samfundet at bevare, og hvilke anser du undværlige?

Jeg har et ret pragmatisk forhold til folkekirkens opgave som begravelsesmyndighed. At det er sådan skyldes jo ikke, at vi i nyere tid har taget en fornuftsbestemt beslutning om, at sådan skal det være – det er jo en historisk udvikling. Jeg synes, folkekirken forvalter opgaven fint. Det er lidt som med civilregistreringen. Hvis nogen kan se en idé i, at det ikke længere skal være folkekirken, der er begravelsesmyndighed, eller fører civilregistrering, så fred være med det. Det fungerer dog fint i dag, så det vil være lidt fjollet og næppe billigere at lade andre end folkekirken overtage opgaverne.

Begravelseskulturen er uden tvivl under forandring. Det synlige resultat er en faldende udnyttelse af kirkegårdens gravpladser. Hvilken holdning har du til anvendelsen af de ledige arealer og til den fremtidige udnyttelse af begravelses areal?

Det er en lokal afgørelse i menighedsrådet, hvordan man ønsker, kirkegården skal udvikle sig. For min skyld er der ingen problemer i at udlægge kirkegårdsarealer til andre formål, eller at lade dem fremstå som vildere natur, hvis det er det, man vælger.

Den danske begravelseskultur er inspireret af parcelhuskulturen som afspejles i hækomkransede gravpladser. Der har i mange år været en tendens til at vælge anonyme begravelsesformer. Hvilke begravelseskulturformer hælder du til?

Mit forhold til kirke og kirkegårde er mest domineret af,

at jeg synes, livet som levende er vigtigere end, om man ønsker den ene eller anden begravelsesform. Det kan være vigtigt for andre – fuld respekt for det. Jeg beskæftiger mig ikke ret meget med det. Og hvis tidens tendens er mere anonyme begravelsesformer, så har jeg ingen problemer med det. Bliver det så også lidt vildere at gå rundt på kirkegårdene for de levende, vil det være fint.

Forvaltningen af kirkegårdene udføres i praksis af en enkelt gartner/graver, og på større enheder af mange gartnere. Menighedsrådene og kirkegårdsforvalterne udnytter i stigende grad eksterne ydelser og udnytter dermed nogle stordriftsfordele. Hvordan er dit syn på det?

Det vigtigste er, at menighedsrådet har styr på sine prioriteter. At man ved, hvad man vil. For mig er det ret logisk, at hvis fire graveres arbejde hidtil på kirkegården i dag kan klares af to, så skal man da ikke fortsætte helt ureflekteret og bevidstløst med at have det samme antal ansatte til et arbejde, som ikke længere findes. På samme måde er stordriftsfordelene alletiders. Ind imellem er tendensen til kun at interessere sig for sit eget sogn og ikke de smarte måder, man gør tingene på i nabosognet på, alt for stor. Samarbejde og eksterne konsulenter kan være udmærket, hvis det er en smartere og måske også billigere måde at få løst de samme opgaver på.

Hvad vil du gøre for folkekirkens kirkegårde?

Jeg vil gerne øge bevidstheden om, hvad det indebærer, om man vælger den ene eller anden politik for, hvordan kirkegården skal drives. Det handler ikke nødvendigvis om at spare penge – men det handler om at forholde sig aktivt til de ressourcer, der pt. bruges på dem. ■

”JEG SER ET ALMINDELIGT SKATTEBETALT BEGRAVELSESVÆSEN I FREMTIDEN”

Interview med Karen Klint, Formand for Folketingets kirkeudvalg
Af Jens Zorn Thorsen, jeztho@gmail.com

- Karen Klint har været medlem af Folketinget for Socialdemokratiet siden 1998, og er i øjeblikket formand og ordfører for både kirkeudvalget og udvalget vedrørende Det Ethiske Råd.
- Blandt mange andre tillidshverv, er hun kontaktperson og medlem af menighedsrådet i Bredballe Sogn ved Vejle.

Foto: Johan Lykkebjerg Jensen

Samtale med formanden for kirkeudvalget, Karen Klint.

Hvordan oplever du de nye højere taksters betydning for gravstederne?

Nogen oplever prisen som meget høj på grund af de mange års fredningstid på 30 år, og jeg kan forstå betænkelighederne hos den ældre herre, der før holdt gravsteder ved lige rundt omkring i landet. Det har han bare ikke råd til mere med sin pension. Vi er på vej til et traditions brud. Og vi kommer til at drøfte kvalitet og standarder på kirkegårdene, i menighedsrådene. Selvom vi slår græsset en gang mindre, så påvirker det ikke den endelige pris ret meget. Jeg mener nye tomme arealer skal friholdes indtil der findes på nye gravstedsformer.

Spørgsmålet er om vi skal have hække i fremtiden da det koster mange mandetimer at vedligeholde. I øvrigt skal kirkegårdene, i henhold til loven se velholdte ud og gravstedet skal kunne afgrænses. Andre kirkegårdselementer der kan udvikles på er parkdelen, gravstedsdelen og fredningstiden. I dag kan en urne være nedbrudt efter kun et år. Betyder det at man skal have discount gravsteder, hvor man efter et par års sørgetid kan lade asken sprede over havet? Det er kun krøllede hjerner der kan se mulighederne heri. Alternativer hertil kunne f.eks. være kolumbarier og neutrale skovgravpladser med en engangsudgift. Der er kolumbarier i f.eks. Svendborg, Esbjerg, København, Silkeborg m.fl. Men ved menigmand det?

Hvad står du for?

Der er etik, gravfred, fredningstid og prisdannelse, og der er ikke et håndtag der kan løse alle problemer. Jeg har en pragmatisk holdning til kirkegården og til at vores gravpladser, uanset om de er kommunale eller menighedsrådsdrevne, forbliver smukke mindesteder. Og at vi ikke presses til at lave en lovgivning, hvor vi ender op i plastikblomster, højt græs og væltede gravminder. Det med gravfreden vil man gradbøje i fremtiden. Borgernes holdning til gravfredning er anderledes i dag: ”Jeg vil have min vilje”. Men hvad skal forvaltningerne have hjælp til, for at styre udviklingen, så det ikke går galt og skaderne begrænses. Branchen bør komme med flere udspil og valgmuligheder: F.eks. flere neutrale skovbegravelsespladser og kommunerne burde tage mere ansvar.

Problem løsnings tilgangen til det er de store kirkegårde, som har pligt til at være fremsynede. Udviklingsplaner er et dialogredskab. Det kunne f.eks. være spændende at lande en neutral begravelsesplads ved siden af en indviet plads, henvendt til hjemvendte udenlandsdanskere med tilknytning til to lande.

Der er behov for en dialog med befolkningen...

Det kunne være et temamøde; med bedemænd, Liv & Død, De globale Danes, eller andre foreninger som presser på for alternative steder at komme hen. Begravelsesritualer tales der ikke meget om, men til gengæld taler vi om aktiv dødshjælp og passiv dødshjælp. Det kunne være et emne til et tema snak.

Det kunne være sjovt at lave en work shop med en gymnasieklasse, der læser religion på højt niveau.

Det skal være nemt, lige at gå hen og tage urnen med, uden at skulle grave den op. Når man er så mobil som man er i dag, har vi ikke set toppen endnu. Jeg tror, at hvis det var legalt at tage sin urne med, ville flere gøre det. Det bliver vigtigere for vores fremtidige generationer, som bor langt væk fra begravelsespladsen. Problemet er at man føler at det er en forstyrrelse af gravfreden, at grave op. Men det er acceptabelt at flytte urnen fra skabet.

Hvad er din holdning til spredning i havet?

Min mand skal spredes i havet. Og det bliver han uanset hvem der dør først. Han har ikke behov for et eftermæle. Mange vil i fællesgraven for ikke at være til besvær. Det er billigt i havet for dem der ikke ønsker en fælles grav og et eftermæle.

Der er andre begravelse former, in the cloud. Det at komme i skyen får en anden betydning.

En it leverandør af kirkegårdsplatforme, vil snart kunne tilbyde en virtuel gravstedsplatform på linje med traditionelle gravstedstyper til folkekirken. Tror du der vil være basis for det?

Som fortaler for at kirkegården kan tilbyde flere gravstedsstyper, tror jeg at der er grundlag for det, men jeg tror at man vil ønske at man flytter det, og det øvrige begravelsesvæsen udenfor folkekirken og få begravelsesdelen kommunaliseret. Jeg tror der er en bevægelse i gang: Folkekirken skal have indsnævret sit mandat, begravelsesloven skal gøres smallere. En begravelse skal omsættes til handling, den kan ikke klares fra borger.dk alene.

I øvrigt mener jeg at digitaliseringen af civilregistreringen er langt fremme, men registeret ligger på folkekirkens server. Problematikken med placeringen af civilregistreringen har været drøftet meget centralt i folkettinget. Skal det være en civilretlig styrelse? og hvor skal den ligge? Netop digitaliseringen er så langt fremme, at der kun er få børn der ses af kordegnen og bl.a. dermed er der blevet meget kordegnetid til overs. Personregistreringen kan udliciteres. I dag er det vigtigt at have en god serversikkerhed fordi det er borgernes oplysninger der lægges ind på borger.dk og man skal have sin egen nem.id med, da kordegnen ikke selv kan registrere. I dag skal man ikke i nærheden af en kordegn for at blive registreret.

Der er ingen grund til at personregistreringen skal mellemlande i kommunerne fordi der kun er én server, som i øvrigt er fejlfri og ejes af folkekirken. Men den har den ulempe at den hedder den elektroniske kirkebog. Den skulle være døbt noget andet, så havde folk ikke haft aversioner mod det: F.eks.: ”Den elektroniske civilregistrering”.

Det er på begravelsesdelen, at alle kommer tæt på folkekirken, og jeg mener der vil opstå en borgeropinion om en neutral begravelsesregistrering. Det er myndigheds opgaver der skal lægges ud neutralt. F.eks. til begravelsesvæsenet. Jeg ser det som en kommunalisering, som man betaler over sin skattebillet for at have en begravelsesadgang, ligesom i Norge og Sverige. Jeg ser et almindeligt skattebetalt begravelsesvæsen i fremtiden.

Bliver formålet med anvendelsen af den indbetalte kirkeskat mere gennemskuelig?

Måske. Det kan være vi får en overgangsordning, eller det rene snit over til kommunerne. Spørgsmålet er om borgerne skal have en begravelsesfond. Men det er en fordel at betale over kommuneskatten. Kommunerne kunne også dermed sørge for begravelsen af ubemidlede uden pårørende, på hæderlig vis. For at sikre at de afdødes holdninger om f.eks. ikke at blive kremeret respekteres. Folkekirkens kirkegårde kunne stå for driften.

Er folkekirken god til at imødekomme andre trosretningers ønsker?

Generelt møder vi ikke politiske udfordringer fra de andre trossamfund. De affinder sig med at der er en storebror og måske også fordi deres behov bliver løst i mindelighed. Lokale begravelsesmyndigheder er tolerante. Vi ser at gravminder, fra at være asketiske gravsten, er blevet mere pompøse.

Arlington kirkegården, Washington – USA. Her bliver man berørt af mængden og de hvide kors på stribe. Og den evige flamme. Meget højtidelig.

En af Odense kommunes kirkegårde har lavet en ny afdeling. Med en helt anden udformning af urnegrave i en lund. Med et fælles monument til navne. En variation med et aktivt valg. Der er urnegrave med udsigt til en sø. Og jeg har en moster, der er begravet i en decideret rosenhave som er meget populær.

Vi kommer også til at lytte til ateisterne og humanisterne i fremtiden og jeg tror at respekten for andre trossamfund kommer til at fylde mere og at vores regler kan forandres. Vi bør selv favne nye traditioner.

Jeg tror de fleste menighedsråd tænker: "Hvorfor har vi ikke tænkt på det før".

Vi bliver også præsenteret for forskellige initiativer. Under de 'Himmelske Dage' var det gravstederne, der var mest besøgt. Og godt at børnene var med til at i talesætte det.

Vi skal i øvrigt passe på at kirkegårdene ikke mister lokalt islæt. En kirkegård har digitaliseret personerne, der ligger under gravstenen. Derfor skal der være et både-og, hvor historien bevares. Det skal være interessant at besøge kirkegårdene. Spørgsmålet er, hvordan bevares slettede gravsteders historie og beliggenhed i fremtiden og hvordan løser vi behovet og ønskerne om at bevare oplysninger om slægterne?

Mener du at oplysninger om gravsteder må videregives?

Ja. F.eks. er det ikke sikkert at en juridisk forælder kan have adgang til gravstedet og hvorfor må man ikke fortælle hvor moster Anna ligger begravet, når man godt må gå rundt og fotografere alle gravstene?

Det er muligt at slægtsforske, på trods af at persondataloven ikke tillader at man oplyser gravstedets beliggenhed. ■

Kom til kirkegårdskonference og få ny inspiration

Fotos: Henning Looft

Kvalitet og virkelighed

Er du graver, kirkegårdsleder eller en del af menighedsrådet?
Så kom til konference for kirkegårdsansatte:

Torsdag den 22. september kl. 8.30-15.30
på **Byggetek Ulfborg Kjærgaard**
Lystlundvej 18, 6990 Ulfborg

På konferencen kan du høre oplæg om:

- Love og vilkår for kirkegårdsdrift – hvad må vi?
- Plantevalg og pasning – få ny inspiration!
- Hvordan kvalitetssikrer vi arbejdet på kirkegården?

Besøg også vores udstilling, hvor en række leverandører af kirkegårdsudstyr gerne står en god handel af.

Tilmelding: Senest den 19. september på byggetek.dk
– eller til Lene på lbje@mercantec.dk

Se mere på
Byggetek.dk

mercantec⁺

BYGGETEK
ULFBORG KJÆRGAARD

KOMPROMISLØSE BATTERILØSNINGER

samme batteri passer til det hele

STIHL batterigrensaaks ASA 85 - gør beskæring legende let!

ASA 85 GRENSAKS

- Minimerer belastningsskader
- Tager grene på op til 45 mm
- Ergonomisk grebsform
- Elektronisk indstillelig klingeåbning
- Robust aluhus
- Vægt 980 gr.

ASA 85
12.995,-
ekskl. batteri
& lader

Skan QR-koden og
find din nærmeste
forhandler

stihl.dk

VARMT VAND OG FØRERLØSE MASKINER

Af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Har førerløse maskiner en fremtid på de danske kirkegårde? Foto fra Precision Makers.

Ved maskinudstillingen 'Maskiner under Broen' den 24. - 25. august ved Middelfart, vil der hver dag være miniseminarer, hvor man bl.a. har mulighed for at lære mere om teknologien bag de førerløse maskiner eller høre om metoder til pesticidfri ukrudtsbekæmpelse, f.eks. med varmt vand.

På et af miniseminarerne vil adjungeret professor og slotsgartner, Palle Kristoffersen, dele ud af sin store teoretiske viden og praktiske erfaring med pesticidfri ukrudtsbekæmpelse på faste belægninger. Der er lavet mange forskellige forsøg; både med flammebehandling, damp, skum og varmt vand. I løbet af sin ansættelse ved Skov & Landskab, Københavns Universitet, har Palle Kristoffersen været involveret i adskillige afprøvninger af både metoder og udstyr.

Varmt vand

En af metoderne til pesticidfri ukrudtsbekæmpelse er 98

grader varmt vand. Via datterselskabet Nesbo A/S introducerer GMR Maskiner nu HOT₂O, der med varmt vand kan bekæmpe ukrudt tæt på hække og buske, uden at lave skader.

HOT₂O anlægget består af en benzinmotor, der driver en generator, en pumpe og et oliefyr, der opvarmer vandet til 98 grader. Anlægget kan monteres på de fleste transportkøretøjer fra GMR, men kan også arbejde fra en trailer eller ladbil.

Når der skal bekæmpes ukrudt, er der ikke tryk på anlægget, men ved at udskifte lansen, kan HOT₂O-anlægget også bruges som en hedvandsrensere, der med et tryk på op til 110 bar, kan fjerne mos og alger fra faste belægninger. HOT₂O-anlægget kan ses på GMR's stand.

Førerløse maskiner

De førerløse maskiner introduceres i disse år, primært

Med HOT2O-anlægget kan ukrudt bekæmpes med 98 grader varmt vand. Foto fra GMR Maskiner A/S.

indenfor landbrug og gartneri. Og den første danske golfbane er gået i gang med at indføre teknologien. Teknologien leveres af det hollandske firma Precision Makers, der i 2015 overtog det danske firma, der hidtil havde stået for en del af udviklingen. Precision Makers leverer selv en førerløs redskabsbærer, men kan også levere førerløse kit til montering på andre kendte mærker. Det er dog ikke alle mærker eller modeller, der er forberedt til at kunne køre førerløst.

Ved et af miniseminarerne vil Precision Makers salgsschef, Claus Bjerre, fortælle mere om teknologien og de økonomiske aspekter ved brug af førerløse maskiner: Når man ikke længere skal beregne løn til maskinføreren, kan det måske godt betale sig at sætte farten lidt ned; det giver en bedre brændstofføkonomi og mindre slid på materiellet.

Der vil også være mulighed for at se førerløse maskiner på Precision Makers stand.

Maskiner under Broen 24. - 25. august

Åbningstid:
9.00 – 17.00

Billetter:

Billetter kan bestilles på www.maskinerunderbroen.dk
Udstillingen er arrangeret af Maskinleverandørerne Park, Vej & Anlæg og afholdes på arealet under Lillebæltsbroen på den fynske side. Benyt afkørsel 58B og følg skiltene.
Adresse: Gl. Strandvej 113, 5500 Middelfart

PÅ VEJ MOD 2036 – ET BUD PÅ KIRKEGÅRDENES UDVIKLING

Af Jens Dejgaard Jensen, jdj@skk.dk

- Ud over at beklæde bispeembedet i Ribe stift, er Elof Westergaard også formand for Foreningen for Kirkegårdskultur.

Foto: Lars-Jep Elleby

”Kirkegården” har spurgt biskop Elof Westergaard om, hvad fremtiden bringer på kirkegårdene.

Elof, hvis vi prøver at se f.eks. 20 år frem i tiden, hvad vælger befolkningen så, når de skal herfra: kremering eller begravelse?

”Meget taler for, at de fleste fortsat vil blive kremeret og at kremationsprocenten på landet stiger til byniveau. Økonomien spiller dog en stor rolle – vinder kistegravsteder frem, som kan stå sig økonomisk med urnegravsteder, vil kremeringsprocenten ikke stige”.

Hvilken kirkegård vælger vi fremover – sognets, familiens, den attraktive eller havet?

”Individualiseringen indebærer flere, som ønsker at vælge selv, og da man i 2036 måske er endnu mindre stedbundne end i dag, vil der være flere, som har valgt at blive begravet et bestemt sted, som de på en eller anden måde er følelsesmæssigt forbundet med. Det kan være familiemæssigt, sogn eller sommerhussogn eller andet”.

Hvilken type gravsted vinder frem? Parcellen med hæk og stedsegrønt, det fælles gravsted m/u minde eller tilbage til naturen?

”Her tror jeg, der vil være forskel på land og by. På landet, hvor der er rigelig med natur, vil man fortsat gerne have en mindesten. I byen, hvor der er mindre park og have, vælger man ikke i samme omfang et gravsted med gravminde”.

Du har nu givet dine bud på den konkrete udvikling i kirkegårds-kulturen. Det er for så vidt en udvikling, vi allerede nu ser er på vej – hvad er baggrunden for udviklingen?

”Hvis vi antager, at kirkegården fortsat er karakteriseret ved at være det sted, hvor vores forhold til liv og død tematiseres og får et materielt fysisk udtryk, så ligger der endnu et spørgsmål gemt bag spørgsmålet om kirkegårds-kulturen, hvor den går hen, nemlig spørgsmålet om vores samfunds udvikling, og udviklingen i vores syn på liv og død.

Dyrkelsen af nuet og tilstedeværelse i nuet – en stærk tendens i samfundet, som også vil have indflydelse på kirkegårdene, ifølge Eloff Westergaard.

Foto: Jens Dejgaard Jensen.

Hvordan vil vores samfund da udvikle sig? Individualiseringen, som præger vores tid, tror jeg også vil præge livstilgangen om tyve år. Og det på godt og ondt. For kirkegårdskulturen kan det være med til at forny kirkegården, som et sted for erindringskulturen. Spørgsmålet er blot, om individet får tid til at standse op og lytte til "rødderne". Det er vores opgave at være med til udvikle kirkegårdene, så det enkelte menneske får gode anledninger til at gå på kirkegården.

Et andet kodeord er dyrkelsen af nuet og tilstedeværelsen i nuet. Denne tendens vil også fortsætte på godt og ondt. Det er godt at være nærværende tilstede, men det er skidt ikke at have blik for erindringen. En ensidig fokus kun på nuet fortrænger gerne døden og kirkegår-

den. Det er en stærk tendens, som i første omgang gør kirkegården primært til gemme-hen sted og glemmested og som i værste fald kan overflødigdgøre kirkegårdene".

Hvis de vigtige megatrends er individualisme og dyrkelsen af nuet – vil det medføre at begravelleslovgivningen bliver liberaliseret, så askespredninger og begravelser kan gøres (næsten) frit?

"Der vil indtil 2036 være et vist pres på en liberalisering, men samtidig vil der også i stigende grad vokse en forståelse frem om, at nok skal du dø, men det er ikke det samme som at døden er din egen. Begravelse og kirkegårdskultur er ikke selviscenesættelse, men det er de efterlevendes mulighed for at sige tak og komme overens med det liv, som nu ligger under jorden". ■

Træ

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning

rodfræsning og rådgivning

Slåning af naturgræs

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

Vognmandskørsel

KS Tree Care ApS

Ingegårdsvej 11 · 4340 Tølløse
www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk

Wald

LANDSKABSARKITEKTER A/S

- Skovkirkegårde
- Naturkirkegårde
- Udvidelser og omlægninger
- Kirkegårdsinventar
- Helheds- & Udviklingsplaner
- Book os til en rådgivningsdag

Peder Skramms Gade 39
8200 Århus N
T: 86 52 17 77
www.waldlandskab.dk
post@waldlandskab.dk

FLEKSIBILITET KOSTER

Af Alex Kjær, alk@menighedsraad.dk
Kommunikationskonsulent, Landsforeningen af Menighedsråd

- Søren Abildgaard har været formand for Landsforeningen af Menighedsråd siden 2015, og medlem af Landsforeningens bestyrelse siden 2013.
- Han er formand for menighedsrådet i Søborggård Sogn, hvor han har været medlem af menighedsrådet siden 2004.
- Han er uddannet cand.scient.pol., og har været ansat i Fødevareministeriet og senere i EU-kommisionen.

Menighedsrådene er udfordret af ændringer i begravelseskikke, større individualisering samt ønsket om fleksibilitet på landets kirkegårde.

Når vi som ”forbrugere” møder kirkegården, kan det være svært at orientere sig i de mange valgmuligheder. Der skal vælges gravsted og forskellige vedligeholdelsesydelse. Hvorfor er der forskel på priserne, afhængigt af bopæl og medlemskab af folkekirken, og fra et område til et andet? Kirkegårdenes ansatte er generelt gode til at vejlede om mulighederne, også når den typiske ”kunde” er i sorg og har tanker alle andre steder. Landsforeningen af Menighedsråd har stor fokus på det økonomiske ansvar for folkekirken. Derfor går vi ind for en mere effektiv drift af kirkegårdene, hvor det kan lade sig gøre. Fx vejleder vi om at lave kirkegårdssamarbejde på tværs af sognegrænser. Samtidig er man nogle steder udfordret af ønsket om mere individuelle og fleksible muligheder for at mindes afdøde. Det kan være i form af skovkirkegårde, indretning af særlige rum på kirkegårdsarealerne eller en meget personlig udformning af det enkelte gravsted, og den tendens

vil sandsynligvis fortsætte med øget styrke de kommende år, siger formanden for Landsforeningen af Menighedsråd, Søren Abildgaard.

Udviklingsplaner

Kirkegårdene er også under forandring på grund af ændringer i begravelseskikke. Omkring 80 procent vælger urnenedsættelser i stedet for kistebegravelse, hvilket giver mange tomme pladser på kirkegårdene. Et vigtigt redskab i forhold til at styre økonomien er derfor at lave langsigtede udviklingsplaner for kirkegårdene.

Vi har i Landsforeningen været med i udformningen af konceptet for udviklingsplaner, men det er et område, vi sandsynligvis vil gøre mere ud af i fremtiden. Vi har tidligere lavet workshops og belyst emnet i vores medlemsblad, men det er vigtigt, at arbejdet med udviklingsplanerne bliver udbredt i alle dele af landet, siger formanden og tilføjer, at provstierne kan spille en vigtig rolle for udbredelsen.

”På de overordnede, politiske linjer ser vi gerne i Landsforeningen, at der skabes større fleksibilitet. Et godt eksempel er hækklipningen. Vi har foreslået, at det kan være en del af fællesarealerne. Vi støtter dog Kirkeministeriets ønske om valgfrihed for menighedsrådene mellem forskellige modeller, selv om vi forudser udfordringer.” Foto: Lene H. Jensen.

Udviklingsplanerne kan også bruges til at integrere klima- og miljøhensyn, betoner formanden og henviser til de kirker, der er med i ordningen ”Grøn Kirke”. Det vil også være oplagt at inddrage kulturpolitiske hensyn, fordi kulturarv og fredningsbestemmelser er vigtige at tænke ind i forbindelse med planerne for kirkegårdenes udvikling.

Større fleksibilitet

På de overordnede, politiske linjer ser vi gerne i Landsforeningen, at der skabes større fleksibilitet. Et godt eksempel er hækklipningen. Vi har foreslået, at det kan være en del af fællesarealerne. Vi støtter dog Kirkeministeriets ønske om valgfrihed for menighedsrådene mellem forskellige modeller, selv om vi forudser udfordringer.

Blandt andet kan det være svært at sammenligne ydelserne hos forskellige sogne, hvis der er valgfrihed mellem forskellige modeller. Det kan måske være svært for nogle brugere at forstå. Derfor forudser Landsforeningen af Menighedsråd, at der bliver behov for vejledning, så menighedsrådene er klædt bedst mulig på i forhold til de beslutninger, der træffes.

I dag er der alene mulighed for at understøtte erhvervelse af gravsteder via kirkeskatten, men det ser ud til, at der tegner sig et politisk flertal for også at give mulighed for at understøtte vedligeholdelse af gravsteder.

Vi overvejer for tiden i Landsforeningen, i hvor høj grad der skal kunne anvendes kirkeskattemidler til vedligeholdelse af gravsteder. Det kan nemlig give udfordringer, hvis den samlede kirkegårdsøkonomi sættes under pres. Derfor vil vi gå aktivt ind i de kommende forhandlinger, siger Søren Abildgaard.

Menighedsrådenes arbejde med kirkegårdsdriften er et godt eksempel på, hvilke mangfoldige samfundsopgaver der i dag varetages for de lokale kirkeskattemidler. Flexibilitet er et gode, både for menighedsrådene og for medlemmerne af folkekirken og andre brugere af kirkegården. Men det kan også have omkostninger, og derfor er det vigtigt, at der fortsat ydes god vejledning om mulighederne til menighedsrådene og til brugerne. ■

ÅRSMØDE FOR FDK OG DKL

Foto: Beethoven, CC BY-SA 4.0

Årsmødet for FDK og DKL afholdes i Silkeborg i dagene 5. – 7. september og de sidste programpunkter er nu faldet på plads:

Mandag d. 5. september

- Ankomst fra kl. 9.30
- Bornholmske granitter og gravsten i fortid, nutid og fremtid, ved Stenhugger Steen Jensen, Nykøbing Mors.
- Udstilling af maskiner, værktøj planter m.m., fra kl. 11.30 til kl. 15.45
- Hvad kan FTF-A tilbyde, ved konsulent Tina Aistrup
- Den mobile platform, tidsregistrering, fremtidens kortmodul og andre aktuelle tiltag indenfor kirkegårdens IT-område, ved Frank Kragelund Hansen, EG-Brandsoft
- Krematoriedrift: Kan vi bruge vedvarende energi og udnytte røggaskøling til energioptimering i krematorierne?
- DKL's generalforsamling
- Sikkerhed og placering af kirkegårdens gravminder: Herunder fremtidens fundering / fastgørelse af monumenter, ved Københavns kirkegårdsforvaltning
- FDK's generalforsamling

Tirsdag d. 6. september

- Ekspedition til 'Den genfundne bro', Sejs-Svejbæk Kirkegård, samt Silkeborg Vestre Kirkegård og krematorium
- Indlæg fra Kirkeministeriet
- "Livet er ikke lutter lagkage..." ved lektor og foredragsholder Nils Villemoes
- Afslutningsmiddag

Onsdag den 7. september

- Kirkegårdens vegetation under ændrede klimabetingelser; aspekter af plantevalg, etablering og drift, ved slotsgartner og adjungeret professor Palle Kristoffersen
- Udviklingen på kirkegårdene i Tyskland – "Kan vi lære noget af de nye tiltag i Tyskland", ved Karin Holst-Mikkelsen fra Ernst Strassacker GmbH & Co. Kunstgiesserei

Tid og sted

Årsmødet afholdes i dagene 5. – 7. september 2016 på Scandic Hotel Silkeborg
Udgårdsvej 7
8600 Silkeborg

Dkelcar ApS

Club Car Carryall 500

Dkelcar Tilbyder både køb og Leasing.

Du kan også få finansieret dit næste køb, af arbejdsbil eller alm. Golf bil på op til 75.000 kr.

Club Car Carryall 700

Club Car Precedent m/lad

Du kan kontakte Dkelcar på 51954026. For pris eller tilbud.

Du kan også gå ind på dkelcar.dk og finde din nye arbejdsbil eller alm. Golf bil.

Dkelcar tilbyder mærker som: Club Car, E-Z-GO, Yamaha, LvTong, Goupil og Fair play

Goupil G1

AlgeFri N ProFF Algemiddel

ECOstyle
PlantProfessional

Eneste godkendte og dermed lovlige algemiddel

- Meget hurtig effekt på alger
- Ingen afstandskrav til vand, søer, vandløb m.m.
- Hurtig nedbrydning til vand og CO₂ uden restprodukt
- Ingen risiko for uoprettelige skader på vedplanter, plæner og træer
- Anvendelse på alle hårde overflader: Træværk, broer, mindesmærker, belægninger, facader, tage, skilte m.m.

ecostyle.dk

”INGEN KAN SIGE HVAD FREMTIDEN VIL BRINGE”

Interview med Michael Hviid Jacobsen, Professor v. Aalborg Universitet, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde
Af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

- Michael Hviid Jacobsen er professor i sociologi ved Aalborg Universitet, hvor han gennem en lang årrække blandt andet har forsket i og skrevet om vores forhold til døden.
- Han har skrevet flere danske og internationale bøger om emnet og mange artikler til videnskabelige tidsskrifter.
- Han er desuden en hyppigt benyttet foredragsholder.

Hvilke faktorer vurderer du, der spiller ind i udviklingen af den måde hvorpå kirkegården bruges - eller fravælges?

Kirkegårdens udformning og funktion forandrer sig i takt med samfundsudviklingen i almindelighed - både i relation til politik, lovgivning, økonomi, religion, værdier, befolkningssammensætning og ligeledes ses tendenser, der kan stamme fra kulturelle ændringer eller globalisering. Så kirkegården er faktisk et mikrokosmos, der i komprimeret format afspejler mange samfundsforandringer, også selvom kirkegården på mange måder fremstår uforanderlig og nærmest træg i forhold til de ændringer, der gennemstrømmer samfundet uden for kirkegårdens mure.

Kirkegården er nok lidt langsom i forhold til den øv-

rige udvikling i samfundet, men den ændrer sig...

Politisk er vindene måske lidt blidere nu, end de var for ca. 10 år siden, hvor øget brugerbetaling på kirkegårdene var en del af en større gennemgang af folkekirkens økonomi. Det har siden medført højere priser på kirkegårdene – jf. bl.a. den debat der var i medierne i maj måned i år. Vil en ændret politik / pris kunne overstyre de øvrige tendenser?

Selvom det ikke er noget, der almindeligvis italesættes, så er der ingen tvivl om, at økonomi også spiller ind på de valg, mennesker træffer, også når det handler om døden, begravelsen og gravstedet. Selvom tradition, følelser og tilhørsforhold også er vigtige faktorer i de valg, som den afdøde eller de efterladte træffer, så er pris ikke uvæsentlig, når det skal besluttes, hvordan begravelsen skal afvikles, eller hvorvidt et gravsted skal fornys. Der

”En levende kirkegård er jo faktisk kendetegnet ved, at der er fyldt op med døde.” Foto: Lene H. Jensen.

”Der er plads til fordybelse og svære tanker på kirkegården, fordi man vandrer rundt blandt de døde - både dem man kender, og dem man aldrig har mødt. Der findes ikke mange andre rum i vores forjagede samfund, der kan tilbyde dette.” Foto: Lene H. Jensen.

har i mange år i flere af de lande, vi almindeligvis sammenligner os med, været ganske voldsomme diskussioner af den høje (og stigende) prissætning på begravelser og på etablering og vedligeholdelse af gravsteder, og denne diskussion bobler også frem engang imellem herhjemme. I en tid, hvor vi flere steder desuden kan se, at nogle kirkegårde efterhånden har mange bare pletter med ubesatte eller sløjfede gravsteder, der er det klart, at man skal forsøge at sikre en prispolitik, der ikke afskræker folk fra at ønske at etablere og forny gravsteder. En levende kirkegård er jo faktisk kendetegnet ved, at der er fyldt op med døde.

Kan man forestille sig, at den nuværende prispolitik vil ”tømme” kirkegårdene langt hurtigere, end den almindelige samfundsudvikling ellers ville have betydet? Og vil det være urealistisk, at det på sigt kunne foranledige en lovbestemt ændring i den måde kirkegårde finansieres på? For at undgå tomme kirkegårde og tab af en mangeårig kultur?

Det er naturligvis vanskeligt at vurdere, hvorvidt den nuværende prispolitik vil tømme kirkegården. Det vil den nok næppe. Men i en tid, hvor traditioner og tilhørsforhold er under forandring, er der ingen tvivl om, at pris er stadig vigtigere faktor for mange i forhold til beslutninger om begravelser og gravsteder, særligt fordi prisniveauet har været stigende. Brugerbetalingen er kommet for at blive på kirkegården, så det er svært at forestille sig andre måder at finansiere driften på. Man skal dog, mener jeg, være varsom med at fortsætte den opadgående prisudvikling på området, som vi har set de seneste år, da man risikerer, at det bliver en selvfor-

stærkende udvikling med tømningen af kirkegården. En halvtom kirkegård er jo end ikke synderligt attraktiv selv for dem, der endda er villige til at betale en høj pris.

En mulighed kunne også være indførelse af en begravningskat for alle – anser du det for et sandsynligt / ønskeligt fremtidsperspektiv?

Det ville i så fald afhænge af, hvordan man specifikt implementerer en sådan skat og ikke mindst niveauet for den. Jeg er dog ikke stor tilhænger af specialiserede skatteopkrævninger, og jeg tror også, at et sådant forslag vil møde betydelig modstand. Imidlertid er det jo vigtigt, at kirkegårdsdriften kan opretholdes, og det koster penge, som skal findes inden for de eksisterende budgetter. Det er derfor nok mest rimeligt, at dem, der benytter kirkegårdene til begravelser og opretholdelse af gravsteder, også er dem, der betaler herfor. Problemet med brugerbetalingen er blot, at man risikerer at skræmme folk væk, når priserne er i kraftig stigning, så det handler om at finde en balance mellem disse principper om, at brugerne betaler, men at priserne skal fremstå gennemskuelige og rimelige. Det var jo et oplagt tema for en kirkegårdskonference at afklare, hvordan man rammer et optimalt punkt mellem disse forskellige og måske endda modsatrettede behov.

Balancekunsten skal også udøves, når det handler om mennesker med en anden tro og andre traditioner på kirkegården. Hvordan ser du det aspekt spille ind på kirkegårdenes udvikling?

Og i hvor høj grad bør man imødekomme de anderledes traditioner på en folkekirkeligt drevet kirkegård?

Det er jo i vid udstrækning et meget normativt spørgsmål, som sociologer næppe er de bedste til at besvare. Sociologer interesserer sig, eller i det mindste burde interessere sig, mest for studiet af det, der er, end af det, der bør være, og overlade sidstnævnte til politikere og administratorer. Men hvis man anerkender, at folkekirken er et fællesskab for de mennesker, der dyrker en kristen grundtradition, så udstikker det jo nogle grundlæggende retningslinjer for, hvordan kirkegården skal forvaltes, og for, hvordan begravelsesritualer afholdes og gravsteder varetages. Det gode ved de retningslinjer er så, at de efter min opfattelse, almindeligvis ikke er synderligt restriktive, hvilket giver et vist spillerum for, at også andre trossamfund og trosretninger kan finde sig til rette på folkekirkens grund og i fred og ro kan praktisere deres ritualer i forbindelse med dødsfald. Vi kan jo også se, at kirkegården - eller i hvert fald udlagte dele af den - i de senere år nu indbefatter og inkluderer andre trosretninger og deres ceremonier og rituelle praksisser. Så selvom folkekirken skal strække sig en smule for at kunne favne også andre trossamfund og trosretninger, så er det min vurdering, at det formentlig ikke volder de store problemer - og i hvert fald ikke problemer, der ikke kan findes en rimelig løsning på inden for folkekirkens rammer.

Kirkegårdene bør måske tilbyde flere forskellige muligheder, for at fastholde brugerne. I bl.a. Tyskland ses fælles kirkegårde for dyr og mennesker, kirkegårde for fodboldfans osv. osv. Ser du den udvikling som en mulig løsning for at bevare kirkegårdene som "levende" steder?

Igen er der tale om en ikke helt let balancekunst. På den ene side er der ingen tvivl om, at kirkegården nødvendigvis må forsøge at tilbyde mere individualiserede muligheder for brugerne på den ene side, og særligt i en tid hvor mere personliggjorte ønsker og behov er i højsædet hos mange, men på den anden side må man også forsøge at fastholde, at kirkegården er et sted, hvor alle kan og skal mødes - både de døde og de levende - uanset politisk tilhørsforhold, religiøs overbevisning, socioøkonomisk baggrund, livsstilskarakteristika eller dyrkelse af bestemte fodboldklubber eller fritidsinteresser. Døden udjævner forskelle, og døden forener os alle - og det skal den også gøre på kirkegården. En levende kirkegård afspejler naturligvis mangfoldighed, men en kirkegård, der er reduceret til dyrkelsen af det helt igennem individuelle eller idiosynkratiske, risikerer at ende som et sted, hvor ingen føler sig hjemme.

Hvis man forestiller sig en kirkegård hvor alt var tilladt indenfor det lille areal det enkelte gravsted udgør; dvs. ingen regler og ingen pasning af gravste-

derne; kun rammerne omkring dem – hvad ville resultatet så være efter f.eks. 20 år?

Jeg tror slet ikke, at vi skulle vente 20 år for at se resultatet - det ville ret hurtigt blive tydeligt, at det ville kunne udvikle sig uhensigtsmæssigt. En vigtig præmis for kirkegården er jo netop, at den skal fremstå som en helhed både i sin udlægning og sin udsmykning. Hvis hver lille gravstedsparcel fik lov til at gøre lige præcis, hvad ejerne ønskede, så ville man risikere at sætte fællesskabet og helheden over styr. Selvom langt de fleste sikkert stadig ville have en relativt afdæmpet og traditionel udsmykning af gravstedet, så er der utvivlsomt nogle, der ville benytte lejligheden til eksempelvis at overdrive enten i form eller indhold. Det ville også være muligt at bruge kirkegården til politiske, religiøse eller måske endda obskøne tilkendegivelser, der ville stride mod den orden og gravfred der bør herske på en kirkegård, der er et mindested for de døde.

Hvad med hensynet til nabograven?

Hvad med hensynet til kirkegårdens generelle fremtoning?

Hvad med respekten for de kulturelle og religiøse værdier, som kirkegården også repræsenterer?

Jeg vurderer, at det er nødvendigt, at der må være - som der er i dag - visse rammer for, hvordan den enkelte grav og kirkegården i sin helhed fremstår. Hvis man forvandler den arkadiske have, som kirkegården jo ofte skal fremstå som, til det rene anarki, så kan man risikere, at både funktionalitet og æstetik undermineres.

For tiden kan man i medierne høre om tiltaget 'Sidstehjælp' – om at tale om, og acceptere døden.

Hvordan mener du, at kirkegårdene kan spille ind i det forum? Bør kirkegårdene være mere aktive her?

Der er mange forskellige tiltag i disse år, der ønsker at få os til at tale mere om døden og aftabuisere døden i vores samfund. Alle disse tiltag er prisværdige, fordi de netop forsøger at gøre det muligt at tale om og forholde sig til døden. Det samme gælder for Sidstehjælp. Man er dog oppe mod stærke modkræfter, fordi det for mange er umådeligt svært at skulle forholde sig til den kendsgerning, at alt levende skal dø, og at der skal være en større mening med døden. Der er dog ingen tvivl om, at netop kirkegården kan spille en vigtig rolle i mange af disse nyere aftabuiserings-initiativer, fordi kirkegården er det æstetiske, men også håndgribelige bevis på, at vi alle vil og skal dø på et tidspunkt. Kirkegårdens rum er oplagt at benytte til at tale om døden, fordi det netop er et rum, der er helliget til de døde og til de sørgende. På den måde kan kirkegården tjene den vigtige funktion, som består i at vise den fredfyldte atmosfære, hvor vi kommer til at hvile i og blive mindet i, når vi ikke er her

længere. Der er plads til fordybelse og svære tanker på kirkegården, fordi man vandrer rundt blandt de døde - både dem man kender, og dem man aldrig har mødt. Der findes ikke mange andre rum i vores forjagede samfund, der kan tilbyde dette.

Hvilke andre alternativer kunne du forestille dig, ville vinde frem?

- **Askespredning over åbent hav**
- **Anonyme urnenedsættelser i skove**
- **Digitale mindesider, som f.eks. facebook osv.**

For nu blot at nævne nogle muligheder...

Lad mig starte med at sige, at jeg ikke tror på validiteten af fremtidsforskning, og det er derfor heller ikke i nogen synderlig grad er sociologer som jeg selv, der besidder en sådan højt besunget, men ikke desto mindre tvivlsom evne til at kunne se ind i fremtiden. Vi har ingen krystal-kugle, der kan afsløre fremtidens udviklingstendenser eller fremtrædende træk. Når det så er sagt, så kan man nok se lidt på nutiden og så forsøge derfra at udlede nogle mulige fremtidige scenarier.

Der er næppe nogen tvivl om, at både askespredning over åbent hav, skov- og naturbegravelser, virtuelle mindesteder og mere kreative, ritualiserede og personlige begravelsesformer har vind i sejlene i netop disse individualiserede år, hvor vi gerne vil skabe nye ritualer og genopdage glemte. Disse nyere tendenser vil dog næppe helt udrydde ønsket om eller behovet for anonyme fællesgrave, eller for minimalistiske og ateistiske/humanistiske begravelsesformer. Bredden i den danske begravelseskultur vil derfor utvivlsomt også bestå fremover. På den mere opfindsomme - og nok usandsynlige - side kunne man også have fantasi til at forestille sig, at der måske engang i fremtiden måske kunne opstå interesse for, hvad jeg kalder for 'askedroner' (droner, der løfter urnen op og flyver den ud over havet og dernæst drysser asken ned fra åben himmel), eller for en genopdagelse af den klassiske vikingebegravelse, hvor afdøde blev lagt på et skib, der rummede vedkommendes jordiske gods og gaver, og som så blev sejlet ud på fjorden og antændt, hvorved det brændende skib med afdøde til sidst ville synke ned i havet.

Intet af dette er i dag muligt og ville kræve ganske betydelige lovændringer. Det er måske heller ikke videre sandsynligt, hvis man tænker nærmere over det. Men for 150 år siden havde man næppe fantasi til at forestille sig, at 3 ud af 4 danskere allerede i løbet af et århundrede ville vælge at blive kremeret, frem for at blive jordbegravet. Så begravelseshistorien rummer sine egne overraskelser, og ingen kan sige, hvad fremtiden vil bringe. ■

JOHN DEERE

Du har opgaven - Vi har maskinen

**Tango E5
Robotklipper**
Klipper
i al slags vejr,
-både dag & nat.
Nem programmering.
Smart navigation.

11.200.-
ekskl. levering
& opsætning.

SPAR
3.760.-

Vejledende pris kr. 14.960.-
Leverings- & opsætningsomkostninger kr. 1.995.-
Alle priser er ekskl. moms. Så længe lager haves.

NESBO HW

Weed Control

**NESBO
H20**
Miljøvenlig
Ukrudsbekæmpelse,
uden brug af kemikalier.
-benytter varmt vand.
-anlægget er udviklet
til langvarig drift

Vi kan kontaktes for en demonstration.

TWINCA
**Contractor
E-500**
lille smal el-bør
på 75 cm.
-lastkapacitet
op til 500 kg.

A/S HAVDRUP

MASKINFORRETNING

Salbjergvej 4 - 4622 Havdrup - 46 18 55 44
www.havdrup-maskinforretning.dk

Vi tager forbehold for eventuelle trykfejl.

DEN FLERKULTURELLE KIRKEGÅRD

Af kirkegårdsvejleder Stine Helweg, stihel@tmf.kk.dk
Kirkegårde, Teknik- og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune

Muslimsk afdeling er blandt de hurtigst voksende særlige afdelinger på kirkegårdene i København og præger med sine mange kiste-gravsteder kirkegårds-kulturen markant. Foto: Muslimsk afdeling på Vestre Kirkegård © Katrine Rimer, Københavns Kommune

Også på de katolske og ortodokse afdelinger er kistebegravelse normen. Foto: Katolsk afdeling på Vestre Kirkegård © Ursula Bach, Københavns Kommune

Det flerkulturelle samfund har igennem nu nogle årtier manifesteret sig også på kirkegårdene. Danskerne er i dag også mennesker med rod i andre kulturer og med andre religiøse tilhørsforhold end flertallets, og det bærer kirkegårdene rundt omkring i landet, men nok særligt i de større byer, i stigende grad præg af.

Der er, som jeg ser det, nogle mønstre i den måde, som religiøse og/eller etniske mindretal rykker ind på kirkegårdene på. For det første: et mindretal af en vis størrelse vil som regel altid gerne have sin egen afdeling. Det betyder noget at ligge sammen, og det betyder også noget, at der etableres et miljø på kirkegården, som man kan genkende sig selv i. Når det er sagt, så er egne afdelinger – modsat hvad man måske skulle tro – ofte også udtryk for kompromiser og en pragmatisk tilgang. Fx er muslimske afdelinger i København ikke mono-kulturelle, men rummer døde med rødder i mindst 15-20 forskellige lande med hver deres religiøse traditioner og praksisser, og også med forskellige traditioner for, hvordan fx et gravminde skal se ud.

For det andet: mindretallene sværger i langt højere grad end flertallet til kistegravsteder. Jeg plejer lidt polemisk at sige, at hvis ikke det var for de religiøse minoriteter i Danmark, så havde vi for længst afskaffet den ældgamle tradition at lade sig kistebevære. Det er selvfølgelig sat på spidsen, men det er en kendsgerning, at mindretallene her er bærere af en kirkegårds-kulturel tradition, som i den grad også er flertallets – men som flertallet i dag i stor stil forsager.

Det gælder også det tredje og sidste forhold angående den flerkulturelle kirkegård, som jeg vil pege på, nemlig tendensen til, at de etniske og religiøse mindretal typisk opretholder gravstederne i markant længere tid end flertallet. I en tid, hvor hovedtendensen er, at de døde fylder mindre og mindre på kirkegårdene - fordi de bliver kremeret, og fordi gravstederne sløjfes hurtigere og hurtigere - er der her nogen, der trækker i en anden retning. ■

NESBO HOT₂O

VARMTVANDSANLÆG

- Ukrudtsbekæmpelse med hedvand hører til blandt de nyere bekæmpelsesmetoder.
- Hedvandsteknik kan anvendes overalt og i hele vækstsæsonen.

NYHED!
Effektiv ukrudts-
bekæmpelse med
varmt vand

- Let at anvende, da der ikke kan overbehandles.
- Hurtig og effektiv måde at bekæmpe ukrudt på.

HTF FARMER TRUCK

- Fås med benzin eller el-fremdrift.
- Med 3-vejs tip.
- Pålidelig og let at betjene.

STAMA MAXI TRUCK

Markedets eneste 4WD el truck!

Stort udstyrsprogram, trækraft og lasteevne. Kan leveres indregistreret og med lithium batterier. Lasteevne 1500 kg.

**STAMA-HTF
LØVSUGER,
MODEL MK 8**

NY
støj reduceret
STAMA/HTF
Løvsuger

- Med elektrisk fremdrift og 13 hk B6S Vandguard motor.
- Overholder arbejdsmiljøkravene omkring støv.
- 6m 6" flexslange med letvægts suge håndtag og slangemagasin.

**STAMA
MICRO TRUCK**

Smart og handy lille stå-truck med vippelad, der kan komme ind alle steder. Nem på- og afstigning.

Kan leveres med blomsterstativ og andet tilbehør.

SE OG PRØV DET STORE UDVALG AF STAMA-HTF MASKINER HOS NEDENSTÅENDE FORHANDLERE:

Almas Park & Fritid, Ålborg & Brønderselv
Lyngfeldt A/S, Hadsten
Anker Bjerre A/S, Holstebro

Herning Skov, Have & Park A/S, Herning
Vemas A/S, Vejle
Varde Have og Skovmaskiner ApS, Varde

Hans Holm A/S, Tinglev
Sønderborg Skov- Park & Have Maskincenter Aps
Glamsbjerg Maskin Center A/S, Glamsbjerg / Svendborg
Havdrup Maskinforretning A/S, Havdrup

STAMA-HTF

STENSBALLE

NESBO

FOLKEMØDET 2016:

BEGRAVELSESKULTUR I EN SELFIE-TID

Tekst og foto af Lars-Jep Elleby, lj@ronnekirkegaard.dk
Kirkegårdsleder, Rønne Kirkegård og Krematorium

I folkekirkens telt på Folkemødet, kunne man bla. høre Elof Westergaards og Morten Kabells syn på kirkegårde og begravelseskultur.

Blandt næsten 3000 andre arrangementer på Folkemødet 2016, havde man i teltet for folkekirken spurgt Biskop Elof Westergaard fra Ribe og teknik- og miljøborgmester Morten Kabell fra København, om at komme med oplæg vedrørende begravelseskulturen.

Erindringskultur contra glemselskultur

Morten Kabell lagde ud med at sige, at for ham var kirkegårdene grønne oaser i storbyen; de er med til at sætte tempoet ned, og få tingene sat ind i en sammenhæng. Kirkegårdene er ikke bare park og koncerter, det skal også være et sted for eftertanke og sorg. Men man kan godt nyde kirsebærtræerne på Bispebjerg kirkegård og besøge mormor samtidig. Der skal altså være plads til både nyt og gammelt.

Elof Westergaard fortsatte med at fortælle om udviklingen på kirkegårdene. De har ændret sig meget med tiden. Før lå de rundt om kirken, men er nu ofte adskilt fra denne, og får dermed et mere parkagtigt præg. At de fleste mennesker så også bliver kremeret, og rigtig mange kommer i fællesgrav eller bliver spredt over havet, gør at glemselskulturen bliver mere fremherskende. Når så folks mobilitet også er øget væsentligt, så bliver man fremmed overfor kirkegården. Når man først er blevet fremmed for kirkegården kommer der flere livstydninger til udtryk på den. Før var kirkegården et fælles sted, hvor der var plads til alle uanset livsholdning. Nu er man blevet mere eksklusiv, og vil ikke ligge sammen med hvem som helst. F.eks. vil ateisterne have deres eget område, og kan åbenbart ikke ligge sammen med de andre. Selfie- eller glemselskulturen

På trods af et lunefuldt dansk sommervejr, blev Folkemødet 2016 i Allinge på Bornholm besøgt af knap 100.000 gæster.

fylder også mere. Det ses af iscenesættelsen på gravstederne, hvor man nogle steder er til fest og farver, ligesom man opretter en hjemmeside i den forbindelse. Generelt er det også blevet følelserne, og ikke det historiske tilhørsforhold, der bliver bestemmende for, hvad der skal være på gravstedet. Nogle skal have meget legetøj, andre vil dyrke purløg og have bærbuske, medens nogle stadig vil have et traditionelt urnegravsted. Økonomien fylder også en del, både for kirkeministeriet og den enkelte gravsteds-ejer. Kostprisen skal selvfølgelig holdes så lav som muligt, samtidig med at den enkelte må forstå, at de selv skal betale for deres individuelle gravsted. Men en kirkegård vil altid koste noget, lige som al anden kultur.

Glemselskulturen skal have et modspil

Begge oplægsholdere var enige om, at der skal være plads til alle på kirkegården, da kirkegården er en del af, og afspejler, samfundet. Men glemselskulturen skal have et modspil, for vi er en del af et fællesskab, ikke kun individualister. Kirkegården er et fælles mod- og pauserum, hvor vi finder ud af, at der har været nogen før os, så man ikke behøver at opfinde den dybe tallerken igen. Stedbunden død er bedre end at blive hældt i havet, for har f.eks. børnebørn ikke ret til adgangen til de afdøde? Få noget at vide om bedstefar, hvem han var og hvad han lavede? Man afskærer nogle fra historien på denne måde. Vi skal huske at vi er sat i verden for at have bøv! af hinanden, sagde Elof Westergaard, både i livet og i døden. Alle står altid i en relation til andre, derfor skal vi ikke bare glemme.

Hvordan glemselskulturen får modspil havde oplægsholderne enkelte svar på. Et forslag var at placere plejehjemmene lige op ad kirkegårdene, så man kunne sidde og se

ned på de venner, der allerede ligger på kirkegården. Det skulle så bevirke, at man selv fik lyst til at ligge der blandt vennerne en gang. Et andet forslag var at undervise alle SOSU-assistenten om vigtigheden af, at alle indser de er en del af en sammenhæng, og at den sammenhæng fortsætter på kirkegården. Det blev også pointeret, at kirkegårdene har et ansvar for at lave god information til de besøgende, såsom skiltning, der forklarer adfærd, historie og hvad der ellers foregår på kirkegården. Folk er faktisk nysgerrige, og vil gerne have information. Desuden er det vigtigt med gode adgangsforhold, så det er nemt at komme til, og finde sit gravsted.

”Vi skal huske at vi er sat i verden for at have bøv! af hinanden; både i livet og i døden.”

Elof Westergaard

Kirkegården er et fælles kulturrum

Som oplægsholderne begyndte, sluttede de med at sige, at kirkegården skal være for alle. Skal der være en skater- eller parkourbane på det overskyndende areal på kirkegården, og hvordan kombinerer man det med et begravelsesfølge? Det er den diskussion man må tage, men der skal være plads til forskellighed. Før i tiden gik der får og køer på kirkegården, og græsset skulle bare slås et par gange om året, jf. Peder Palladius, så der har altid foregået flere ting på kirkegården. Den er et fælles kulturrum, hvor der selvfølgelig skal være en adfærdregulering, men den er et af de vigtigste steder til fremme af erindringskulturen; derfor er den umistelig. ■

BYGGETEK INVITERER TIL KIRKEGÅRDENS ABC - SÅDAN GØR DU

Den 22. september inviterer Byggetek igen kirkegårdsansatte, menighedsråd og andre interesserede til en temadag i kirkegårdens tegn - med gode råd til, hvordan man passer kirkegården, så den lever og udstråler kvalitet.

Det er ikke så nemt at pleje en kirkegård, så den er tidssvarende og moderne. Herudover er det også tidskrævende som andet havearbejde. Derfor afholder Byggetek igen i år konference for kirkegårdsansatte med fokus på, hvordan kirkegården kan få et liv, der er de døde værdig. En slags håndbogens ABC – sådan gør du.

Kirkegårdenes funktion er under forandring i disse år. Dels som følge af samfundsudviklingen, hvor befolkningen er blevet mindre ”stedbundet”, de ældre flytter i vid udstrækning fra de mindste landsbyer til de lidt større byer, og de unge flytter i et vist omfang helt væk fra egnen. Og dels som følge af, at gravstedsskikkene forandres.

Vi vil på temadagen fokusere på, hvad man i virkeligheden må på en kirkegård, og hvordan man sikrer, at de mere eller mindre store forandringer, man foretager, udføres på en måde, så man kan have glæde af dem langt ud i fremtiden. ”Kvalitet og virkelighed” er nøgleordene.

Hvad må man egentligt på en kirkegård?

Det kan være svært at finde ud af, hvad man på en kirkegård. Derfor vil personer med stor ekspertise på området oplyse og vejlede om alt fra stort til småt på temadagen. Det kan være svært, ikke bare mentalt, men også i praksis, at ændre kirkegårdens udtryk fra det måske lidt sterile, velplejede udtryk til et mere frodigt og måske mindre arbejdskrævende udtryk.

Dem kan du møde:

Lone Hvejsel, provst i Ringkøbing Skjern provsti, og **Henning Looft**, landskabsarkitekt MDL, LOOFT+MOOS, kridter

banen op. De vil fortælle om vilkårene for kirkegårdsdrift, om love og vilkår for blandt andet træer, diger og omlægninger. Hvad må man selv bestemme lokalt, og hvad skal man søge om højere op i systemet, og hvad er direkte fredet?

Søren Goul fra Champost vil dele sine erfaringer med betydningen af vækstjordens kvalitet og give et bud på, hvordan man måske kan få større succes med stauder, buske og nye træer på kirkegården.

Henning Looft og **Svend Andersen**, Plantefokus vil give inspiration til plantevalg på kirkegården, både når det gælder små planter til mindre busk- eller staudebepantninger og når det gælder valg af træer, der gerne skal give glæde mange generationer frem over. De vil også komme ind på pasningen af beplantningerne og ikke mindst pasningsbehovet for de træer, vi har ”arvet”, og som vi gerne skal kunne videregive til vore efterkommere.

Udstilling

Der vil hele dagen være udstilling, hvor leverandører af udstyr til kirkegårdsdrift gerne slår en handel af.

Tid og sted

Torsdag d. 22. september 2016

Kl. 8.30 – 15.30

Adresse:

Byggetek, Ulfborg Kjærgaard, Lystlundvej 18, 6990 Ulfborg

For yderligere information om arrangementet kontakt venligst:

Thomas Birch, konsulent og underviser,

Byggetek, Ulfborg Kjærgaard

Mob: 4022 9153

Mail: thbi@mercantec.dk

JMM GROUP

WEIDEMANN

YANMAR

BERGMANN

AMMANN

ATN

Kvalitet, der holder til opgaverne og samtidig sparer dig tid og penge

WEIDEMANN
designed for work

- Lave og smalle passager klares uden problemer.
- Vridningsfast læssearm til præcist arbejde og utrolige løftehøjder
- Høj drivkraft
- Stort udvalg af arbejdsredskaber
- Enkelt skift af redskab uden udstigning af maskinen
- Kombinér motor, førerplads, dæk mv. til **dine** opgaver og behov
- Stor manøvreedygtighed
- Let at transportere på anhænger
- All-round maskiner til hele året

Ring for en uforpligtende demo
- vi står klar til at rådgive dig omkring den rigtige minilæsser

Søren	Midt- og Nordjylland	20 32 70 34
René	Midt- og Nordjylland	51 35 13 60
Peter	Sydjylland/Fyn	20 25 88 98
Henning	Vestjylland	21 42 66 76
Hans Peter	Sjælland	40 30 75 49

MARKEDETS STÆRKESTE PARTNER

www.stemas.dk
stemas@stemas.dk

STEMAS

member of JMM GROUP, Scandinavia

Hasselholm AB

Professionel rod-, stød- og stubfræsning gennem 34 år

Hækfræsning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

Undgå ukrudt med jordforbedring, spar gødning og arbejdstimer

Champost[®].dk

Champost Jordforbedring

- Komposteret og pasteuriseret hestemøg
- Ukrudtsfri
- 100 % naturgødet
- Porøs og let at arbejde med

Anvendelse:

- Afdækning (5 cm) ved stauder, træer, hæk og blomster (forhindrer ukrudt)
- Ved plantning anvendes 1/4 Champost Jordforbedring

Ann, Holstebro Kirkegaard

Topdækker kirkegårdens surbundsbede med Champost Surbundsjord.

Ann Dora, Viborg Kommune

Foretrækker Champost Jordforbedring til stauedebedet på Borgervold.

HERLIGE KIRKEGÅRDE I HERNING

Tekst & foto:
Jens Dejgaard Jensen, jdj@skk.dk

Fønnesbæk kirke og kirkegård. De fleste gravsteder er gemt i beplantningen på hver side af plænen. Robotten klarer det meste af det store plæneareal.

Foreningen for kirkegårdskultur havde 6.-7. juni årsmøde i Herning. Godt 70 deltagere besøgte Fønnesbæk, Gjelserup og Herning Nordre kirkegård. I Birk ved Herning ligger et af landets mest eksklusive gravsteder.

Foreningen for Kirkegårdskultur har medlemmer fra alle faggrupper, der arbejder med kirkegårde, og mange faggrupper var repræsenteret ved årsmødet: kirkegårdsansatte, provst/provstiudvalg, menighedsrådsmedlemmer, landskabsarkitekter og stenhuggere.

Årsmødet starter traditionelt med generalforsamling og foredrag den første dag, og ekskursion den næste dag.

Livlig debat

efter generalforsamling og foredrag af landskabsarkitekt Annemarie Lund bød på flere spændende synspunkter:

- Natur på kirkegårdene er en stærk tendens, if. landskabsarkitekt Eivind Wad.
- En anden stærk tendens er ønsket om valgfrihed og selvbestemmelse over gravstedet og dets indretning.

Fonnesbæk kirkegård, plænegravsteder med steler, i beplantning af sølvpoppel. En sjældent set gravstedstype, som brugerne har taget godt i mod. Biskop Elob Westergaard, formand i Foreningen for Kirkegårdskultur, i samtale med Poul Udsen, Vejle provstiudvalg.

Gjellerup kirkegård. Prøveopstilling af gravsten i naturnær beplantning.

Gjellerup kirkegård. Et smukt lapidarium, med begrænset behov for plejeindsats.

Gjellerup kirkegård. Afdeling med skiftevis hjertetræ og atlasceder i takspur.

Begge synspunkter affødte mange bemærkninger, bl.a. at de små kirkegårde jo ikke kan have mange forskellige gravstedstyper på lager. Men også på den lille kirkegård er der muligheder, if. landskabsarkitekt Charlotte Skibsted: Selv om man koncentrerer nysalg af gravsteder i et mindre område omkring kirken, så er det muligt at give frihed til individuelle ønsker. F.eks. er det ikke noget problem at lave et plænegravsted mellem traditionelle gravsteder. Det vil ofte være en bedre løsning end at udlægge et areal til plænegravsteder i et separat areal på kirkegården.

”Tivolisering”, blev der også sagt i debatten om variation og valgmuligheder – men som Barbara Joos, Roskilde kirkegårde, bemærkede, så har de menneskelige behov det med at finde sine egne veje, og hvorfor skal der ikke være mulighed for alt, der er værdigt, og hvad hjertet begærer, på kirkegården?

Michael Rohde-Petersen, Danske Stenhuggerier, savnede bedemændenes deltagelse i årsmødet: De har ofte stor indflydelse på familiens valg af gravsted via ”Min sidste

Frokost i Angli-bygningens kantine i Birk. Bitten Damgaard, enke efter Aage Damgaard, fortalte om deres livsværk, hvor de forenede skjorteproduktion og kunstinteresse. På væggene malerier af Paul Gadegaard.

Carl-Henning Pedersen har lavet den imponerende udsmykning i Angli-bygningens indre gård. Her er hans urne også begravet. På billedet fra venstre: Annemarie Møller, Eivind Wad, Martina Rahkonen og Elof Westergaard.

vilje”, og fordi de ofte er den første rådgiver familien møder i forbindelse med et dødsfald. I mange tilfælde er ønskerne til et gravsted i ”Min sidste vilje” meget beskedne – og ofte mere beskedne end de efterladte ønsker.

Debat om økonomi

Kirsten Luunbjerg, Padesø menighedsråd, fandt at skovkirkegårde blev valgt pga. økonomien, på bekostning af den traditionelle kirkegårdskultur. Og økonomien blev også livligt debatteret, ikke mindst i lyset af aktuelle indlæg i dagspressen.

Efter rapporten om folkekirkens økonomi fra 2007, har disse udsagn fyldt meget: ”Vi skal bruge kirkens penge på de levende, og ikke på de døde” og ”kirkegårdene giver et stort underskud”.

Debatten på årsmødet fandt at disse to dogmer er forkerte. Kirkegårdene er for de levende (selvfølgelig er kirkegårdene også for de døde, men alle aktiviteter efter begravelse/kremation er af hensyn til dem, som endnu er i live). Og selv om det koster at drive kirkegård, og selv om vi selvfølgelig skal være så økonomiske og effektive som muligt, så bør kirkegården betragtes som en aktivitet på lige fod med kirkelige handlinger, kirkelig undervisning og andre aktiviteter, som vi ønsker at have i samfundet. Derfor er det forkert at se på kirkegården som en forretning, der giver underskud – hvis man ser på kirkelige handlinger som en forretning, så giver de 100 % underskud.

Debatten i dagspressen op til årsmødet går bl.a. på, at

familiegravstedet er blevet dyrt at forny – her er det dog lidt uklart om det er plejen af gravstedet som er for dyr? Den skal, som alle inden for faget ved, afspejle de faktiske omkostninger.

Eller er det gebyret for fornyelse, der er for højt? Det har menighedsrådene til gengæld indflydelse på – som der står i lovtæksten, kan gravsteder fornyes mod betaling – dvs. fra 1 kr. og opefter. Nogle områder i landet opkræver betaling for en time for arbejdet med at forny gravstedsbrev osv. Andre tager et langt højere gebyr – med flere nedlæggelser af gravsteder til følge.

Nedlæggelser: interessekonflikt

Anne Kjærsgaard, Ph.D. studerende, fandt, at selv om individualiseringen er en trend, så afspejler kirkegårdene også et fællesskab. Og når en familie vælger at nedlægge et gravsted, så forsvinder der noget fra det lokale samfund. Hvis interesse skal vægtes højest – familiens eller lokalsamfundets?

Et særdeles aktuelt spørgsmål, når man ser med hvilken veneration menighedsrådene gemmer ikke-registrerede gravminder fra nedlagte gravsteder, især på landsbykirkegårde. ■

Medlemskab af Foreningen for Kirkegårdskultur kan tegnes ved henvendelse til post@kirkegaardskultur.dk, eller via www.kirkegaardskultur.dk. Medlemskab koster 350 kr./år.

Herning Nordre kirkegård. Egetræer med bunddække af Vinca og Waldsteinia, med indslag af bregner, Hosta og løgvækster. Et flot anlæg, som er ca. 50 år gammelt, plantet helt fra bunden i sin tid. En vigtig del af plejen er at klippe Vincaen ned tidligt forår – samtidig får man bugt med selvsåede træer.

På Herning Nordre kirkegård findes ikke traditionelle gravsteder – det kan man få på Herning Vestre kirkegård.

I Birk finder man også de geometriske haver. Det er en betagende oplevelse at gå i rum dannet af 5-6 m høje avnbøghække. Rummene er geometriske former, trekant, kvadrat, femkant, oval osv., deraf navnet. Foto: Jens Zorn Thorsen

Thuja, Taks og Buksbomhæk til kirkegårde

Se aktuelle priser: www.wittenbergplanteskole.dk

WITTENBERG
PLANTESKOLE

Tlf. 64 76 22 70 • wplanteskole@gmail.com
www.wittenbergplanteskole.dk

Vi er dem med
det
brede sortiment

- Buske, træer, stedsegrønne samt hække
- Rhododendron og surbundsplanter
- Roser, stauder, græsser og bunddække

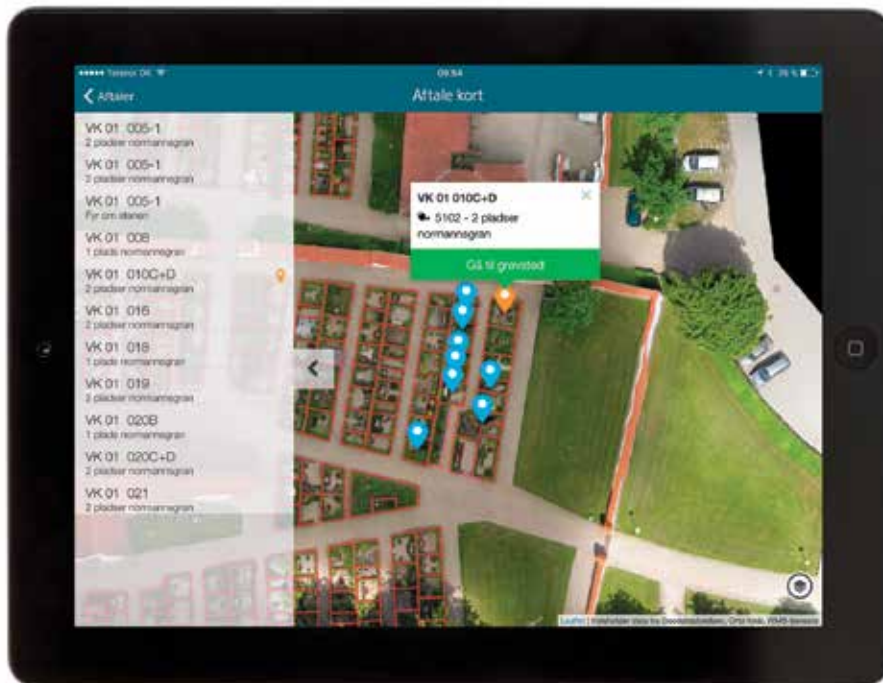
Vejenbrød Planteskole A/S

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77 - Fax. 48 28 01 96
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

VELKOMMEN TIL DEN MOBILE KIRKEGÅRD

Af Frank Kragelund Hansen, frank.hansen@eg.dk
Direktør, EG Brandsoft

Mange kirkegårde benytter sig allerede i dag af mobile apps, som personalet blandt andet kan bruge til at lave arbejdsedler og planlægge deres arbejdsdag på kirkegården.

Når der er adgang til kirkegårdsdata fra de mobile enheder ude på kirkegården, vil dialogen med de besøgende ændre sig. Serviceniveauet bliver langt højere, og rammerne bliver skabt for, at de pårørende bliver tættere knyttet til deres afdødes gravsted. Den seneste app fra EG Brandsoft understøtter denne udvikling og tager flere skridt i den retning.

Selvom kirker og sogne ikke nødvendigvis skal betragtes som et konkurrencepræget marked, vil borgernes krav til mobilitet alligevel stige i takt med den teknologiske udvikling, og mange borgere vil i fremtiden forvente et højere serviceniveau.

Mange kirkegårde benytter sig allerede i dag af mobile apps, som personalet blandt andet kan bruge til at lave arbejdsedler og planlægge deres arbejdsdag på kirkegården. Derfor har kirkegårdene i Danmark allerede gjort sig de første erfaringer med mobil kundebetjening, hvor pårørende nemt kan få svar på spørgsmål.

Styrket dialog på kirkegården

Når en pårørende besøger et gravsted, er det som regel også tidspunktet, hvor de praktiske spørgsmål melder sig: "Hvem står for grandækning?" – eller: "Hvordan er vores aftale om renholdelse?". På den mobile kirkegård kan disse spørgsmål hurtigt besvares af det personale, den

Personalet bliver i stand til at planlægge bedre, når de kan trække statistik over hændelser og opgaver i løbet af året, eksempelvis den gennemsnitlige fordeling af henholdsvis begravelser og bisættelser.

Når en pårørende besøger et gravsted, er det som regel også tidspunktet, hvor de praktiske spørgsmål melder sig: "Hvem står for grandækning?" – eller: "Hvordan er vores aftale om renholdelse?". På den mobile kirkegård kan disse spørgsmål hurtigt besvares af det personale, den pårørende møder på grusstierne.

pårørende møder på grusstierne. Et hurtigt opslag på en tablet eller smartphone viser aftaler, priser og løbetid for det pågældende gravsted, og det sparer begge parter en tur omkring kirkekontoret.

Det vil også være en mulighed, at de pårørende udsøger et ledigt gravsted sammen med personalet og via en tablet har et visuelt overblik over mulighederne på kirkegården samt adgang til diverse priser og gebyrer.

Processer og billeddokumentation

De mobile tjenester kombineres ofte med tabletens kamerafunktion, og vi vil snart se eksempler på, hvordan et større fokus på billeddokumentation er med til at forandre tilgangen og sætte mere opmærksomhed på vedligeholdelsen af gravsteder.

Fra kirkegårdens side er det for eksempel muligt at dokumentere, hvornår der sidst er udført et stykke arbejde på gravstedet. EG Brandsofts nye app gør det muligt for personalet at tage et billede ved gravstedet og straks gemme det som bilag med eventuel tekst tilknyttet det enkelte gravsted. Herefter kan billedet offentliggøres, hvis det er behov for det, eksempelvis hvis der er tale om bevaringsværdige gravsteder.

På samme måde er det muligt at håndtere processen om misligholdelse smidigt med den nye kirkegårdsapp. Personalet kan tage et billede og registrere synsdatoen, og appen holder styr på al kommunikation over for de pårørende.

Data flytter med på kirkegården

Mobilitet gør også statistiske data bedre tilgængelige uden for kirkekontoret, hvilket – ud over optimeret drift – igen kan føre til bedre service. Personalet bliver i stand til at planlægge bedre, når de kan trække statistik over hændelser og opgaver i løbet af året, eksempelvis den gennemsnitlige fordeling af henholdsvis begravelser og bisættelser.

Sådan kan en række administrationsopgaver med fordel håndteres mobilt frem for på kirkekontoret. Og mobilitet vil understøtte den løbende dialog med kirkegårdens besøgende på mange helt nye måder. Vi ser det som vores vigtigste opgave at være med til at drive den teknologiske udvikling, og den nye app fra EG Brandsoft er et godt eksempel på, hvad mobilitet kan gøre for kirkegården i dag.

Ny app fra EG Brandsoft:

- Tager kirkegårdens data med ud på kirkegården
- Gør det nemmere at planlægge arbejdsdagen med vejrdato, kalender og GPS
- Er designet med tydelige ikoner og farver til udendørs brug på kirkegården
- Kræver iPad med iOS version 8 eller nyere og adgang til trådløst netværk eller mobil dataadgang
- Er udviklet til kirkegårdens ansatte, mens findgravsted.dk henvender sig til alle kirkegårdens brugere. ■

Pokémonia

Af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Der er allerede fanget adskillige Pokémon på Humlebæk Kirkegård. Screenshot: Morten Jarnsø

For tiden ses Pokémon-jægere overalt, og kirkegårdene er åbenbart et populært tilholdssted for de virtuelle jagtobjekter.

App'en Pokémon Go blev tilgængelig i Danmark d. 16. juli, men allerede inden da, kunne man se adskillige, der var på Pokémonjagt med en smartphone.

Pokémon Go er et augmented reality spil, hvor virkelighed og fiktion smeltes sammen via spillet på smartphonen. Ifølge en undersøgelse fra Mindshare fra d. 21. juli, havde 750.000 danskere over 18 år på daværende tidspunkt downloadet Pokémon Go app'en, og omkring en tredjedel af de 18 – 29-årige havde prøvet spillet.

Og det lader til, at kirkegårde er et godt sted at gå på Poké-

mon jagt: Adskillige kolleger har allerede givet udtryk for et øget besøgstal på kirkegårdene; især af den yngre slags – bevæbnet med en smartphone.

Uanset hvad man ellers måtte mene om Pokémon-app'en, er det jo positivt at kirkegården får så mange nye besøgende af den yngre generation; hvis de vel at mærke respekterer karakteren af det område, de færdes i, og opfører sig derefter.

Men ved at tage godt imod de mange unge gæster, kan man måske bidrage til, at de senere i livet synes at en kirkegård er et godt valg; frem for askespredning over åbent hav eller en helt anonym urnenedsættelse i en skov. Lige nu er der i hvert tilfælde rigtig mange unge mennesker, der får set lidt til de danske kirkegårde; steder hvor de nok ellers ikke ville være kommet.

Ny app fra EG Brandsoft

Tag relevante data med ud på kirkegården

Den nye app fra EG Brandsoft gør det let at holde styr på arbejdsopgaverne på kirkegården. På en iPad kan alle kirkegårdens ansatte nu finde relevant information om arbejdsopgaver og aftaler, lige der hvor de har brug for det.

- ✓ **Adgang til data fra dit EG Brandsoft Kirkegårdssystem**
- ✓ **Slip for gule lapper - tag notater direkte på iPad'en**
- ✓ **Let administrationen ved at registrere og dokumentere ved hjælp af billeder**
- ✓ **Få detaljeret overblik over aftaler tilknyttet det enkelte gravsted eller arbejdsliste**
- ✓ **Få data vist på et kort, og find hurtigt frem til gravsteder og arbejdsopgaver**

► **Kontakt EG Brandsoft på 9928 3565, og få en gratis demonstration**

Adding value to business

USIKRE GRAVMINDER

Tekst: Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Foto: Vagn Andersen og Lene H. Jensen

Der kan nok findes mange eksempler på gravminder, der kan vælte under uheldige omstændigheder. Novemberstormen Gorm fik to gravminder til at vælte på Humlebæk Kirkegård; heldigvis kom kun en tredje gravsten til skade.

I juni måned i år blev en toårig dreng dræbt på Vestre Kirkegård i København, da en gravsten væltede ned over ham. Det har nu fået Københavns kommune til at gennemgå samtlige gravsten på kommunens fem kirkegårde. Men er sikkerheden god nok på de danske kirkegårde?

Rundt om på de danske kirkegårde vil man formentlig kunne finde adskillige eksempler på gravminder, der står skævt, eller kan vippe på deres sokkel. At en så tragisk ulykke ikke er sket tidligere, er måske i højere grad et

spørgsmål om held, end det er et udtryk for at de danske gravminder står solidt forankret i den danske muld eller på deres sokkel. Sammenlignet med f.eks. svenske kirkegårde ses det sjældent i Danmark, at en gravsten er blevet lagt ned, fordi kirkegården har skønnet, at den ikke er stabil. Det er gravstedsejerens ansvar, at et gravminde er sikkert, men der findes ikke nogle specifikke krav til hvordan et gravminde skal opstilles eller sikres, eller hvor ofte og hvordan gamle gravminder skal kontrolleres. I praksis vil det ofte foregå på den måde, at kirkegårdens

Efter dødsulykken på kirkegården i Bollebygd, blev arbejdet med at sikre gravminderne på de svenske kirkegårde sat i system. Eksempler fra Ørgryste Gamle Kirkegård i Gøteborg.

personale bemærker et ustabil gravminde og kontakter gravstedsejeren, der så må sørge for, at gravmindet sikres. I alvorlige tilfælde vil gravmindet formentlig blive lagt ned omgående.

Men hvor mange kirkegårde har mon en fast rutine med kontrol af gravminder, så man opdager de ustabile gravminder i tide? Og hvis det kontrolleres, hvordan foregår det så?

Der var ingen synlige problemer med den gravsten, der kostede den toårige livet.

Efter dødsulykken på Vestre kirkegård, vil Københavns kommunes Teknik- og miljøforvaltning lave en plan for en gennemgang af gravsten og monumenter, samt udarbejde nye retningslinjer for kontrol og sikring af gravminderne på kommunens kirkegårde.

Fortilfælde i Sverige førte til nye regler

Det er desværre ikke første gang, at et barn er blevet dræbt

af en væltende gravsten. I oktober 2011, døde en 8-årig pige på en kirkegård i Bollebygd i Sverige, da en gravsten væltede ned over hende. Umiddelbart efter dødsulykken, blev samtlige svenske kirkegårde pålagt at gennemgå alle kirkegårdenes gravsten, samt sørge for, at usikre gravsten blev lagt ned.

Siden da har den 'Centrala Gravvårdskommittén' revideret de hidtidige regler og indført nye specifikke krav til hvordan nye gravsten skal opsættes og forankres. Derudover er der udviklet metoder til at teste eksisterende gravstens stabilitet, og opstillet specifikke krav om den maksimale hældning, en gravsten må have, samt krav til hvilke belastninger en gravsten skal kunne modstå; ved f.eks. vind eller berøring. Alle gravsten over 0,3 m. skal kontrolleres hvert 5. år og resultatet af afprøvningen skal dokumenteres.

Reglerne kan ses på http://www.skkf.se/sites/default/files/editorial/cgk_montering-o-provning-av-gravvardar.pdf

Om ansvaret for gravminder gælder flg. i Sverige (oversat)

- Det er gravstedsejerens ansvar at gravmindet er sikkert og rigtigt monteret.
- Når der træffes aftale med et firma om at levere og montere et gravminde, skal det fremgå af aftalen mellem gravstedsejeren og firmaet, at firmaet påtager sig ansvaret for at gravmindets udseende, montering og placering sker efter kirkegårdsforvaltningens bestemmelser.
- Kirkegården er et sted, der besøges af offentligheden og det er en arbejdsplads for kirkegårdens personale o.a. Derfor har kirkegårdsforvaltningen ansvaret for kontrollen med gravmindernes sikkerhed. Det er et arbejdsmiljøspørgsmål for kirkegården, og det er gravstedsejerens ansvar at sikre gravminder, der er ustabile.

Undersøgelse af norske gravminder

I Norge er man gået i gang med et projekt, der skal afklare om de norske gravminder står sikkert nok, eller om der er behov for nye retningslinjer. Projektet udføres i et samarbejde mellem Institutt for Landskapsplanlegging, Norsk forening for kirkegårdskultur og KA (Arbejdsgiverorganisation for kirkelige virksomheder).

Projektet skal afklare flg:

- Kortlægge status for sikring af gravminderne på de norske gravpladser
- Undersøge om forskrifternes krav er tilstrækkelige i forhold til de kræfter og bevægelser gravminderne udsættes for i praksis på gravpladserne
- Se på behovet for eventuelle ændringer i forskriften

Projektet vil bestå af tre dele:

- En spørgeskemaundersøgelse til alle landets kirkegårdsforvaltninger, hvor der spørges ind til status, når det gælder sikring af gravminder, og hvilke tiltag forvaltningen eventuelt har gjort lokalt
- Teknikere ved Institutt for Landskapsplanlegging skal gennemføre målinger af, hvilke kræfter der påvirker gravminderne under forskellige forhold
- Den sidste dataindsamling gennemføres ved hjælp af interviews med ansatte ved udvalgte kirkegårdsforvaltninger, om hvilke erfaringer de har gjort sig under forskellige forhold

Kilder:

www.kk.dk

www.skkf.se

Norsk 'Kirkegården' nr. 3, 2016 ■

Lyng Naturgødning ApS

e-muld

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

*Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning*

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 • 3540 Lyng • 48 18 73 50

*- også
i bigbags*

Digitalt Kirkegårdskort

- Opmåling - Rådgivning - Ajourføring
- Kort - Protokoller - Nummerering
- Plejeplaner - Afsætning - 25 års erfaring

Landinspektørcentret A/S

Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
 herning@lccdk.dk - www.lccdk.dk

www.vmloader.dk | 9744 1700 | 6161 6942

KONTAKT EN AF VORES FORHANDLERE I DIT NÆROMRÅDE

Vinderup & Nykøbing | Vinderup Maskiner | 9744 1700 | 6161 6942
 Varde | Varde Have og Skovmaskiner | 8615 6302
 Præstø | Bårse Maskinforretning | 5599 3737
 Næstved | Minitraktorgården | 5572 5376
 Grindsted | Maskinland | 7582 4611
 Hornslet | Elite Service | 7521 0940
 Middelfart | Kragmann | 7532 2500
 Vejle | Vemas | 6441 2860

**Vinderup
Maskiner A/S**

Besøg **www.vmloader.dk** og se det fulde produktprogram

M

Loader

1022LX (22hk)
PRIS
117.800,-

1026LX (26 hk)
PRIS
134.800,-

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, Hurtigskift
Redskabshydraulik i joystick og komplet lypakke

Priserne er excl. moms

Én maskine
klarer alle opgaverne

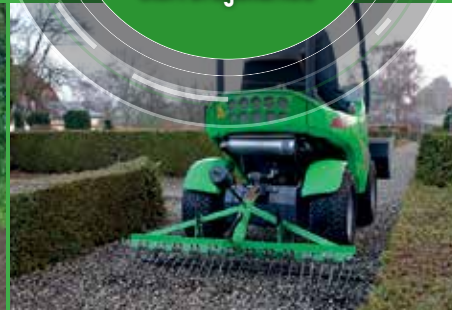
AVANT
Danmark

Start online redskabsprogram
Start brugtmarked

www.avant.dk

Kontakt din lokale forhandler:

Jylland - Tlf: 8695 7522 - Låsby

Sjælland - Tlf: 5965 6037 - Hørve

Med en ZANON ZT 40 er beskæring og hækkklipping intet problem.

En ZANON ZT 40 er ergonomisk korrekt at bruge samtidig med den leverer et perfekt klip.

Mød os på
Kirkegårds-messen
den 29. august

**SØNDERUP
MASKINHANDEL A/S**

Hjedsbækvej 464
9541 Suldrup
Tlf. 98 65 32 55

www.bcsmaskiner.dk
mail@fbdk.dk

QR-KODER I GRØNHOLT

Af Egon Frandsen
Formand og kontaktperson, Grønholt Menighedsråd

Via QR koderne og en smartphone, er det nu ganske enkelt at blive klogere på f.eks. Lis Hartels bedrifter. Foto: Lene H. Jensen

En beskrivelse af Grønholt Kirke og personerne bag otte registrerede gravminder kan nu ses via QR koder ved kirkegårdens indgang. QR koderne formidler kirkens og kirkegårdens kulturarv, og er en historiebog for alle aldre.

Grønholt Kirke repræsenterer den gamle danske landsbykirkegårdskultur, eller bøndernes kirkegård. Der er 1064 sognebørn, og vi er det mindste sogn i Fredensborg Provsti.

Fem menighedsrådsmedlemmer. Alle med samme indstilling; at det er kærligheden til kirke og kulturhistorien,

der er drivkraften. Kirken, som er fra 1100-tallet, rummer mange kulturelle værdier, som vi er sat til at passe på. Og skabe fornyelse, så sognets indbyggere forsat føler kirken som et lokalt samlingspunkt. Samtidig sker der hele tiden nye tiltag.

Nye tiltag

Sidste nye er at man har arbejdet med at gravminderegistrere kirkegårdens grave, og efterfølgende har man taget QR koder i brug som guide. Dette har der været større presseomtale af. Dels i den bredt dækkende Frederiksborg Amts Avis, dels i TV via TV2 Lorry. Efterfølgende er besøgsantallet steget markant. Man kan nu se gæster gå

Der ligger et stort arbejde bag de nye QR koder, der bl.a. beskriver personerne bag Grønholt Kirkegårds 8 bevaringsværdige gravminder. Foto: Claus Due ©

QR koderne er placeret i et skab ved kirkegårdens indgang. Foto: Lene H. Jensen

rundt på kirkegården med deres iPhone eller iPad som guide. Ved indgangen til middelalder kirken finder man et skab med otte QR-koder, der henviser til de otte gravsteder man har klassificeret i klasse A; særligt mindeværdige grave. Her er bl.a. skuespillerinde Bodil Ipsen, den verdenskendte skolerytter Lis Hartel m.fl.

Gravminderegistrering

Det hele startede da formanden for menighedsrådet, Egon Frandsen, besøgte Hørsholm Kirkegård, via sit virke som medlem af Fredensborg Provstiudvalg. Her så han en historisk grav, med et QR mærke: "Sådan noget må vi også have, det ser spændende ud". Fredensborg Provsti havde tidligere besluttet, at alle provstiets kirkegårde skulle gravminderegistreres. Provstiet havde antaget en gravminderegistrator, der over en periode gennemgik kirkegården og dens grave. Et udvalg bestående af Provsten, formanden for menighedsrådet, en inspektør for Nordsjællands Museum, samt kirkens graver, var udvælgelses udvalget, sammen med registratoren. Kriterierne var dels berømte navne, lokale minder eller smukke og særligt udformede gravstene.

Der var mange muligheder, men det blev til 8 i klasse A og 8 i klasse B. Man skal kunne begrænse sig.

Fredensborg Lokal Historisk forening kom ind over, samt ikke mindst Henriette Kragh Jacobsen, der er forfatter af bogen "Livets Spejl", der beskriver vandringen på Asminderød, Grønholt og Humlebæk Kirkegårde. Det historiske

materiale var således til stede. Så hvorfor ikke benytte QR systemet?

QR-koder

Som kom vi til QR koderne, hvordan foregår det? En lokal reklamemand blev kontaktet. Det anede han intet om, men alt kan lade sig gøre. Så blev QR opskriften fundet frem via Google, og så gik man i gang. Det tog ca. 6-7 måneder, rigtig mange arbejdstimer og god tålmodighed. Man kunne hurtigt finde ud af at producere de enkelte QR koder, men at få otte, samt to oplysende koder smeltet sammen i en kæde; det var nøden der skulle knækkes. Opgaven var: Kom ind på en kode, og gå videre ved at trykke sig frem på en bjælke på første side, til nr. 2 osv. Altså, man skal ikke ud af QR kode nummer et, for at komme til QR kode nummer to osv.

På QR koderne er en velkomst; foto af kirken, historien bag de enkelte grave, et kort over Kirkegården og hvor de enkelte udvalgte grave ligger. Nu skulle det så i "luften". Et domænenavn og én adresse. Det blev til www. VisitUs.eu som er vores Web Master. I realiteten kan alle komme med under samme hat. Der er meget begrænsede udgifter ved QR, når de først er lagt ind. Opstarten var lang og træg. Det beløb sig til ca. 10.000 kr. Men nu er det en engangsudgift der er overstået. Nu kan andre kan få glæde det arbejde.

En såkaldt "parkering" vil koste 1.500 kr. om året. Skal der ske ændringer, så betales ikke en timepris, men 15

min. pris; typisk 150 kr. for en ændring.

Jeg tror ikke vi får ændringer de første mange år? Domænenavnet køber man for ca. 50 kr. om året, hos Hostmaster.dk

Kulturarv

I forbindelsen med præsentationen af QR koderne, har vi inviteret sognets beboere til "Se din kirke bag facaden": En rundvisning i kirken, fortællinger om alter, døbefont, prædikestol osv. Ind at se præsteværelset, samt besøg på kirkeloftet, hvor der er gamle vægmalerier fra 1500 tallet. Og så i klokketårnet, for at slutte af med en tur rundt på kirkegården for at se de otte gravminder. Begge rundvisninger var besatte efter få dage. Tilmeldelse var nødvendig. Der er i dag en venteliste på ny omgang.

Et stykke autentisk lokalhistorie er blevet digitaliseret. Vores kulturarv er sikret. Kirkegårde benyttes i dag også som et grønt åndehul. En vandretur giver ro i sjælen, og for nogle er det spændende at studere de mange minder som gravstenene er. Vi valgte i forløbet, at vi ikke ville have QR koderne på gravstederne, men i et smukt skab hængende uden for kirken. Vi har med QR koderne været med til at sikre kirkens kulturarv. Kirkegårde er ikke kun for gamle mennesker, det er et historisk skattekammer, en historiebog for alle aldre.

Vi har åbnet kirken og kirkegården op for nye besøgende og hermed skabt fornyet interesse for menighedsrådets arbejde.

Et sjovt arbejde er slut. Menighedsrådet er klar ■

Hjorthede

Ensartet taks og thuja - hvert år!

Mød os til Kirkegårds-messen på Mors d. 29.8.2016

Finkvistet Ensartet Tæt vækst

Kårede afstamninger!
Thuja occidentalis Hjorthede L.228
Taxus baccata Hjorthede L.227

Hjorthede Planteskole A/S
Tlf. 86686488 * mail@hjorthede.dk

Norcar DK

tlf. 9621 9020

Den perfekte hjælper på kirkegården:

Norcar 755

- Knækstyret
- Har ekstremt snæver venderadius
- Konstrueret med henblik på ergonomi og sikkerhed
- Alle funktioner styres fra et joystick
- Minimal belastning af underlaget
- Smidig i trange omgivelser
- 4-hjulstrukket
- 20 hK Kubota dieselmotor
- Lav egenvægt
- Stort redskabs program, bla. Løvsuger - Gangriver - Gravsstenstang m.m.

Læs mere på www.norcar.com

Ring for nærmere info eller demo af maskinen.

Hækplanter i potter

-direkte fra dansk leverandør

Stiklinge/vegetativt formerede hækplanter i potter er din garanti for en ensartet hæk. Vegetativ formering sikrer at planterne er genetisk ens og dermed har helt samme vækstform og farve. Potteproduktionen sikrer en let og hurtig etablering da planten har hele rodklumpen med og rødderne er beskyttet mod udtørring under plantering.

Vi har lige nu følgende sorter på lager:

Navn:	Potte:	Størrelser i cm.:
Taxus baccata 'Brande Select'™ TANY0901'	P10 cm.	15-20, 20-25, 25-30 (kraftig) og 30-40 (kraftig)
Taxus baccata 'Thomsens Dwarf' NYHED!	P10 cm.	15-20, 20-25 og 25-30
Taxus media 'Farmen'	P10 cm.	15-20, 20-25, 25-30 (kraftig)
Taxus media 'Hillii'	P10 cm.	15-20, 20-25, 25-30 (kraftig) og 30-40 (kraftig)
Thuja occ. 'Brabant'	P10 cm.	15-20, 20-25 og 30-40 (kraftig)
Thuja occ. 'Fastigiata'	P10 cm.	25-30 og 30-40
Thuja occ. 'Holmstrup'	P10 cm.	15-20, 20-25 og 25-30
Thuja occ. 'Smaragd'	P10 cm.	15-20, 20-25 og 25-30 (kraftig)

Hvis der ønskes store planter, produceres de ovenstående også i større størrelser.

Du er altid velkommen til at kontakte os for yderligere information og for reservationer. Vi anbefaler at du reserverer planterne, så du er sikret den helt rigtige sort og størrelse.

Nygaards Planteskole

Kongeåvej 10 DK 6600 Vejen
 Tlf.: +45 7536 6088 Fax: +45 7536 3222
 mail@nygaardsplanteskole.dk
 www.nygaardsplanteskole.dk

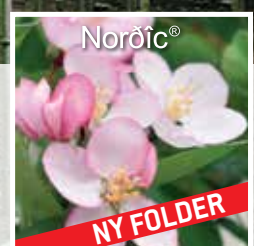
www.birk-holm.dk

Komplette leverancer

af planter til din kirkegård!

Birkholm Planteskole A/S

Tlf. +45 48 17 31 26 · birk-holm@birk-holm.dk

KURSUSTILBUD:

STRESSHÅNDTERING OG POSITIV PSYKOLOGI

FDK afholder kurset 'Stresshåndtering og positiv psykologi' i dagene 24. - 26. oktober 2016 på Vissenbjerg Storkro.

Underviser er konsulent og coach Anni Kirk. Kurset henvender sig til kirkegårdsledere, kirkegårdsassistenter samt administrativt personale på kirkegårdene. I løbet af de 3 undervisningsdage, vil følgende emner blive behandlet:

Dag 1

Præsentation af program, instruktør og deltagere

Formål med kurset – herunder arbejdsform

Introduktion til stress

- Hvad er stress?
- Symptomer på stress
- Hvornår er stress farligt?
- Hvordan undgår vi stress – og hvad kan vi helt konkret gøre, når vi føler os stressede og gerne vil have overskud i stedet?
- Hvad skal der til for at vi får balance i livet?

Stress på arbejdspladsen

- Hvilke faktorer skaber stress på arbejdspladsen – og hvad kan man som leder gøre for at skabe et godt arbejdsmiljø
- Lederens rolle når en medarbejder er stresset

Refleksion over situationen på egen arbejdsplads

Dag 2

Godmorgen – refleksion, spørgsmål og tanker i.f.t. dag 1

Prioritering og planlægning

- Lær at kende forskel på haster og vigtigt
- Dags- og ugeplan
- Liste over opgaver – hvordan
- Forventningsafstemning

Diverse værktøjer til at forebygge og afhjælpe stress

- Fra reaktiv til proaktiv
- Få styr på tankerne
- Ikke at have tid eller ikke at tage tid
- Når du siger ja, siger du samtidig nej
- ”Pyt”, ”jeg skal lige”, ”plejer”

Overvejelser over eget stressniveau samt evt. handleplan

Introduktion til Positiv Psykologi

- Historie og ophavsmand
- Hvad er Positiv Psykologi
- Positiv Psykologi contra traditionel Psykologi
- Hvad kan vi bruge det til

Fem elementer i trivsel/lykke

- Positive emotioner
- Engagement
- Mening
- Præstation
- Relationer

Fokus på positive emotioner – det behagelige liv

- Taknemmelighed
- Venlighed
- Bedst mulige jeg
- Sammenhængen mellem tanker, følelser og adfærd

Fokus på engagement - det engagerede liv

- Styrker og vigtigheden af at bruge sine styrker

Arbejde med styrkekort samt resultat af test

Dag 3

Godmorgen – refleksion

Arbejdet med styrker fortsættes

Flow – hvorfor er det vigtigt, og hvordan opnår vi det?

Fokus på mening – det meningsfulde liv

- Mening i livet – mening i arbejdslivet
- Hvordan kan jeg som leder hjælpe medarbejdere til at finde frem til deres motivation/indre drivkraft i.f.m. stress, udbrændthed m.v.

Stressrelateret vækst

- Hvad skal der til, for at vi udvikler os og bliver stærkere af modgang?

Praktiske oplysninger

Tid og sted

24. -26. oktober 2016

Vissenbjerg Storkro

Søndersøvej 30, 5492 Vissenbjerg

Kursusledere

Kirkegårdsleder Uffe Strandberg Larsen,

Taastrup Ny Kirkegård

Kirkegårdsleder Dick Kreinøe, Gladsaxe Kirkegård

Pris for deltagelse

Kr. 4.900,- (For FDK's medlemmer)

Kr. 5.400,-

Priserne er inkl. moms

Tilmeldingen er bindende. Der kan foretages afmelding mod betaling af afmeldingsgebyr

kr. 500,00 indtil 4 uger før kursets første dag. Herefter betales den fulde kursusrpris.

Tilmelding – inden 15. september 2016

Til FDK's sekretariat

Hørsholm Kirkegård

Kirkegårdsvej 1, 2970 Hørsholm

Mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere

på FDK's hjemmeside: www.danskekirkegaarde.dk

Positiv psykologi på arbejdspladsen

Personlig plan og indsatsområder

Evaluering og afslutning ■

Stangsakse

ARS

Beskæringsudstyr

SITAS.DK · 44 65 05 65

Knivtandssave

Topsave

ELEKTRISK KIRKEGÅRDSBØR

CONTRACTOR

EL-BØR

Vare-nr. 8153876

CONTRACTOR - ELEKTRISK KIRKEGÅRDSBØR

Contractor El med tip den letteste mini-dumper på markedet.

Autostyr dvs. styring af maskinen uden brug af fysiske kræfter. Parkeringsbremse. Fuldstændig lydløs kørsel og trinløs justering af hastigheden. Indhold i liter 200 liter. Indhold i kg 500 kg.

Contractor er den klassiske minidumper tilført den nyeste teknik, som matcher tidens krav til funktionalitet, sikkerhed og arbejdsmiljø. **Ring for uforpligtende demonstration.**

Dan-Sand

RING 96 56 41 00

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

ANNEE KATRINE BONDE

Af Annee Katrine Bonde, sonderholm_kirke@mail.dk
Graver ved Sønderholm Kirkegård

Det stod bestemt ikke skrevet over min vugge, at jeg skulle komme til at tjene til livets ophold som graver. Vejen til Sønderholm Kirkegård har været kringlet og uforudsigelig.

Ad snørklede omveje

I min barndom drev mine forældre en lille købmandsforretning i Rudkøbing. Bagud i slægten var der sømænd på min mors side og fiskere på min fars, men min store fritidsinteresse var musik. Som 7-årig begyndte jeg at få klaverundervisning og startede samtidig i den lokale garde. Den spillede jeg i helt indtil jeg flyttede hjemmefra, og det var også her jeg gjorde mine første erfaringer som musikunderviser.

Med den bagage var det naturligt at begynde at læse musik på det, der dengang hed Aalborg Universitetscenter. Jeg havde aldrig været i Aalborg inden jeg flyttede til byen, og planen var at jeg skulle tilbage hvor jeg kom fra, så snart jeg var færdig med mit studie. Men som det så ofte går, kom en lokal kæreste på tværs, og nu har jeg boet i Nordjylland i mere end 30 år...

Men tilbage til den kringlede vej, som nu kom til at gå gennem jobbet som musikskolelærer i forskellige himmerlandske musikskoler, samtidig med at jeg var kirkesanger ved Frejlev og Sønderholm Kirker og desuden førte kirkebøgerne i de to sogne. Som årene gik, blev jeg mere og mere klar over, at jeg ikke skulle blive ved at arbejde som musikskolelærer, og i 1998 undlod jeg at

Sønderholm Kirkegårds svar på Den dynamiske Duo: Ulla Buus Nielsen(tv) og Annee Katrine Bonde(th)

I uglekassen på kirketårnet har vi de sidste 2 år haft et ynglende tårnfalkepar. Her tager en af ungerne et hvil efter sin allerførste flyvetur.

Forårsstemning

En smuk morgen, som skal nydes her og nu, for lige om lidt ligger alle de smukke farver på jorden og er blevet forvandlet til arbejde.

forlænge min kontrakt med musikskolen – uden at jeg af den grund var klar over, hvor jeg så skulle hen med mit arbejdsliv.

Sporskifte

En dag, da jeg arbejdede på kirkekontoret kom graveren forbi og klagede over, at det ikke var til at få en medhjælper, og nærmest for sjov sagde jeg til ham, at jeg manglede et job og han manglede en medarbejder – hvor svært kunne det være?!

Han tog mig på ordet, og sådan gik det til, at jeg begyndte at arbejde på Sønderholm Kirkegård. Det var nærmest en slags mesterlære, for udover min glæde ved havearbejde havde jeg overhovedet ingen erfaring med grønt arbejde. Men det var heldigvis et godt lærested og en god mester, og da jeg havde været gravermedhjælper i 5 år søgte graveren nye græsgange. Til alt held syntes menighedsrådet, det var en god ide at jeg overtog graverstillingen, og den har jeg haft i 12 år nu. I årenes løb har jeg uddannet mig indenfor det grønne område, og det er også blevet til en merkonomuddannelse i ledelse.

Den grønne vej

Sønderholm Kirkegård er en lille ”butik” i forhold til de kirkegårde, der er grænsedraget til FDK. Vi har på et gennemsnitligt år omkring 5 jordbegravelser og 8 urnesættelser, så det meste af arbejdstiden går med gartnerarbejde. Udover kirkegården passer vi præstegårdshaven

og arealerne ved sognegården. Jeg har en 100 % stilling, som også omfatter fast kirketjeneste, og i sæsonen er der ansat en fuldtids medhjælper. Desuden er vi så heldige, at vi har en deltid ”græsmand”, som udelukkende kommer for at slå plænerne. Vi har et samarbejde med graveren og gravermedhjælperen på nabokirkegården i Frejlev (som er det andet sogn i pastoratet) om bistand og afløsning i ferie- og vintertiden.

Udviklingen med færre kistebegravelser og flere urne- og plænebegravelser er selvfølgelig ikke gået Sønderholm Kirkegård forbi. I de kommende år står vi som så mange andre kirkegårde overfor udfordringerne omkring arbejdet med en udviklings- og helhedsplan, så det bliver en spændende tid, vi går i møde.

Sønderholm Kirkegård er en traditionel landsbykirkegård på ca. 1 tønde land og den overvejende del af gravstederne er traditionelle hækomkransede kiste- og urnegravsteder. I runde tal er omkring en fjerdedel af kirkegårdens gravsteder ledige, men nogle af dem er slet ikke til salg, selv om de er ledige. Når gravstederne i kirkegårdens nordøstlige hjørne hjemfalder, bliver de nemlig fredet for nysalg. På denne måde vil der med tiden blive et samlet ledigt areal, hvor kommende generationer af menighedsråd og kirkegårdsansatte kan boltre sig med andre gravstedsformer end dem, vi kan tilbyde på nuværende tidspunkt - moden skifter jo som bekendt også indenfor gravsteder.

At pynte til høstgudstjeneste hører også med til graverens arbejdsopgaver.

Sådan ser 12 frostgrader ud i Nordjylland.

Mens vi venter på at få udarbejdet en decideret udviklingsplan, forsøger vi at få det bedste ud af de ledige gravsteder på kirkegården. Det gør vi primært ved at tilplante dem med bunddække – og vi gør også, hvad vi kan for at overtale gravstedsejerne til at lade bunddække indgå i deres gravstedsanlæg.

En dag satte jeg mig for sjov og skrev en liste over, hvilke stauder vi havde stående rundt omkring, og til min store overraskelse kom jeg frem til, at der var mere end 20 forskellige slags. De helt store vindere er løvefod og guldjordbær, men heuchera, løvehale og pachysandra kan bestemt også anbefales. Hvis vi har brug for at fjerne noget bunddække, fordi et gravsted skal i brug, har vi mere end én gang sendt det af sted til en anden kirkegård, som gerne ville have nogle gratis planter for at komme i gang med bunddække. Sammen med vores hække af Taxus 'Farmen' giver stauderne kirkegården et meget grønt og frodigt udtryk, når man står og kigger ud over den, hvilket også ofte bemærkes af besøgende, som ikke har været her før. Det er ikke gruset, som får lov at dominere. Måske er det egentlig kirken, som gør Sønderholm Kirkegård lidt anderledes, for den tilhørte førhen herremanden på St. Restrup Herregård. Gennem tiden har herregården har været i forskellige slægters eje, og i kirkens tårnrum, sidekapel og gravkælder står 2 marmorsarkofager og 6

kister, som indeholder de jordiske rester af forskellige mennesker med tilknytning til St. Restrup. Nogle har været meget betydningsfulde personer i deres samtid, f.eks. Christian Frederik Levetzau (1682-1756), som byggede det ene af palæerne på Amalienborg. Han blev - som en af meget få udenfor kongefamilien - tildelt elefantordenen, som også kan ses på hans hvide marmorsarkofag. Hvis man er interesseret, kan der findes mange spændende oplysninger om tilknytningen til herregården på kirkens hjemmeside www.soenderholm-frejlev.dk.

Nye veje

Der sidder sikkert nogle af jer og tænker, at der må være sket en fejl med artiklens overskrift, for hun plejer da at hedde noget andet.... og det er fuldstændig rigtigt! De fleste af jer kender mig som Anni Theodorsen, men sidste år besluttede jeg mig for at skifte navn, så jeg nu hedder Annee Katrine Bonde.

Omtrent samtidig med mit navneskifte begyndte jeg at uddanne mig til biodynamisk kraniosakral-terapeut, som er en alternativ kropsbehandlingsform. Det fysiske arbejde på kirkegården begynder at kunne mærkes på kroppen, så derfor har jeg besluttet at lave mig en "kattelerm". Om den nogensinde kommer i brug, må tiden vise. ■

Du er
hermed
inviteret til:

Kirke og Kirkegårds-messen

**Mandag den 29. august 2016
ved Lødderup kirke
Harrehøjvej 56, Lødderup
7900 Nykøbing Mors**

Det er os en stor glæde at kunne invitere DIG til

KIRKEGÅRDSMESSEN 2016

Vi håber, at du vil invitere dine medhjælpere og de menighedsrådsmedlemmer og øvrige kolleger der er interesseret, med. Tag også gerne din ægtefælle og nabo med!

Messen henvender sig også til haveinteresserede!
Snak til dine kolleger, fyld bilerne op og kom og få en dejlig dag på Mors, i selskab med kirke- og kirkegårdsfolk fra fjern og nær.

Se og hør hvad de forskellige udstillere kan byde på. Måske kan der netop denne dag laves en god handel og hentes ny inspiration.

Der vil blive udtrukket heldige vindere til de flotte gevinster – skænket af vore sponsorer.

Hele dagen er der mulighed for at købe sandwich, grillpølser, drikkevarer, kaffe og lækker hjemmebakket kage til rimelige priser og nyde det i det opstillede telt.

Der er naturligvis GRATIS adgang!

Program:

Kl. 10.00:

Udstillerne er på plads

Kl. 10.30:

Kirkegårds-messen 2016 åbnes officielt af sognepræst Steen Sunesen

Kl. 11.00 og 13.30:

Udtrækkes der gevinster på indgangsbilletten (som gratis udleveres ved indgang til pladsen – sørg for at få en, så du er med i lodtrækningen)

Kl. 12.30:

Foredrag i kirken, 'Fra de dødes gård - til de levendes have', ved arkitekt Anne Dorthe Vestergaard, Vega Landskab

Kl. 16.00:

Kirkegårds-messen 2016 siger TAK for denne gang – og kom godt hjem!

.....følg med på

www.kirkegaardsmessen.dk

Her kan du også se hvem der er udstillere og hvem der sponsorerer gevinster.

Tekst og foto af
Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

TRÆSKULPTUR PÅ KIRKEGÅRDEN

Et tykt lag tung tøsne, og senere stormen Gorm, blev enden for et af kirkegårdens smukke Atlascedere. I begge tilfælde blev mandskabsbygningens tag beskadiget – og træet blev fældet kort før jul i 2015.

I 2008 blev mandskabsbygningen udvidet væsentligt. Ved udvidelsen blev der bygget uden om den flotte gamle Atlasceder. Det har selvfølgelig sine ulemper at have så store træer tæt på en bygning; fyldte tagrender, nedfaldne grene osv., men der var dengang enighed om, at Atlascederen skulle blive stående. Og ud over at være et smukt træ, tjente den også det formål, at det medvir-

kede til at udvidelsen så ud som om, at sådan havde det "altid" været.

Men 2 gange skade på taget indenfor et par uger, samt efterhånden en del tilfælde, hvor der kun var knækket store grene af, uden at lave skade, blev udslagsgivende; træet måtte ned. Træet blev fældet d. 22. december og ca. 4 meter af stammen blev stående.

I april i år, gik skulptør Finn Rúne i så gang med motorsav m.m. Da han var færdig, havde vi en flot skulptur og en hyggelig 2-personers bæk, som bliver flittigt brugt.

KORT NYT

1

Ansøgning om midler fra Kompetencefonden

Midlerne fra Kompetencefonden skal bruges til udvikling af kompetencer for de ansatte i folkekirken m.v.

Ansøgning kan kun ske elektronisk i perioden: mandag den 5. september 2016 til mandag den 31. oktober 2016 kl. 22.00

Det elektroniske ansøgningsskema findes på: www.kompetencefonden.km.dk eller <https://kompetencefonden.kirkenettet.dk>

Der skal indsendes en ansøgning for hvert kursus, der søges midler til.

Uddannelsesudvalget ønsker at fremme flg. kompetencer:

- Kompetencer som kan afhjælpe mangler på grundlæggende og almene kvalifikationer
- Kompetencer som støtter forbedringer i arbejdet, gerne med en afsmittende virkning på omgivelserne
- Kompetencer til gavn for arbejdsmiljøet
- Kompetencer som er relevante i forhold til arbejdsmarkedet

I forbindelse med medarbejderudviklingssamtalen (MUS) skal der udarbejdes en individuel udviklingsplan. De kompetenceudviklinger, der søges midler til, skal fremgå af denne udviklingsplan.

Der kan søges midler til dækning af kursusudgifter, vikarudgifter, undervisningsmateriale samt andre udgifter, der skal afholdes i forbindelse kurset.

Der ydes støtte til kurser og uddannelsesforløb, der afvikles efter d. 31. december 2016.

Når ansøgningen er indtastet får menighedsrådet automatisk tilsendt en mail med en kopi af ansøgningen til den mailadresse, der er oplyst i ansøgningen. Modtages mailen ikke efter kort tid, er der risiko for at ansøgningen ikke er gået igennem og det anbefales derfor at gentage indtastningen. Det er derfor en god ide at indtaste ansøgningen 1 uge før fristens udløb.

Ansøgningen skal godkendes af menighedsrådet senest mandag, den 14. november 2016 for at være gyldig. Menighedsrådet godkender ansøgningen ved at følge det link, som fremgår af mailen fra Kompetencefonden.

Fordelingen forventes at finde sted i Folkekirken Uddannelsesudvalg i Kirkeministeriet ultimo december 2016. Ansøgerne kan herefter forvente at modtage svar omkring 16. januar 2017.

Midlerne fra Kompetencefonden kan søges hvert år. Kravene er de samme og ansøgningsfristen varierer ikke meget. Har du problemer med at opfylde de formelle krav til en ansøgning i år, er der ekstra god grund til at planlægge næste års ansøgning og få ønsker til efteruddannelse med i den kommende MUS-samtale.

Der henvises til:

- www.folkekirkenpersonale.dk, hvor der er oplysninger om uddannelsesstilbud, MUS og målrettet kompetenceudvikling.
- de faglige organisationer, som kan hjælpe med yderligere vejledning.
- Kompetencesekretariatet, www.kompetenceudvikling.dk, hvor der kan findes oplysninger om MUS, kompetenceudvikling m.v.

2

Nordens største krematorium

Den 20. april i år blev det første spadestik taget til en længe ventet udbygning af krematoriet på Kviberg Kirkegård i Göteborg. Udbygningen er tegnet af Ercésus Arkitekter og kommer til at koste omkring 180 millioner svenske kroner. Når udbygningen står færdig i efteråret 2017, vil krematoriet være Nordens største; med 8 ovne og en kapacitet på ca. 10.000 kremeringer pr. år.

Baggrunden for den store udvidelse, er dels at den samlede kremeringskapacitet i Vestsverige generelt er for lav, men også at de nuværende 4 ovne i krematoriet

på Kviberg Kirkegård efterhånden er slidte og driftsstoppe for hyppige.

Kilde: Kyrkogården nr. 3, 2016

3

Kirkeministeriet skal have ny departementschef

Kirkeministeriets departementschef Anne Kristine Axelson fratræder sin stilling og skal i stedet være direktør i det nyoprettede Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (AES) under ATP. Hun tiltræder den nye stilling d. 15. august 2016.

Anne Kristine Axelsson har været departementschef i Kirkeministeriet siden den 1. marts 2015. Dengang kom hun fra en tilsvarende stilling i Justitsministeriet.

4

Have & Landskab har fået ny udstillingsleder

Dina Overgaard er ansat som ny udstillingsleder for Have & Landskab efter Kristian Larsen, der takkede af efter sidste års udstilling.

Dina Overgaard kommer fra en stilling som turistchef og projektleder i Visit Nordjylland, hvor hun bl.a. har været tovholder på forskelligartede begivenheder som det store karneval i Aalborg, Tordenskjoldsdagene i Frederikshavn, Muslingefestivalen i Løgstør, og surferparadiset Klitmøllers Cold Hawaii-event.

Ud over at have været turistchef og projektleder, har Dina Overgaard også arbejdet med eksport i over ti år, og erfaringerne herfra kan komme til gavn i arbejdet for Have & Landskab, der har ambitioner om, at tiltrække flere besøgende fra det nære Skandinavien og Nordtyskland.

5

Undersøgelse af kirkegårdskulturen

Stenhuggerlauget i Danmark har fået udført en omnibusundersøgelse om kirkegårdskulturen i Danmark. 1044 personer er blevet spurgt om deres forhold til døden, sorgbearbejdning og begravelsesformer.

De af undersøgelsens deltagere, der havde været med til at planlægge en pårørendes bisættelse eller begravelse, skulle bl.a. tilkendegive om de var enige eller uenige i flg. udsagn:

- ”Jeg synes ikke at den jeg har mistet har ligget mig til last, selvom begravelsen har været forbundet med omkostninger”: 65,3 % var ’enige’ eller ’meget enige’
- ”Du planlage en begravelse i en kiste eller urne på en kendt gravplads på en kirkegård. Det var/er et godt sted til at bearbejde din sorg”: 61,8 % var ’enige’ eller ’meget enige’
- ”Du planlage en begravelse i en kiste eller urne på en anonym gravplads på en kirkegård. Det var/er et godt sted til at bearbejde din sorg”: 27,2 % var ’enige’ eller ’meget enige’
- ”Den du mistede blev brændt og asken blev strøet til havs eller i en skov. Det var/er et godt sted til at bearbejde din sorg”: 11,6 % var ’enige’ eller ’meget enige’

Undersøgelsen er en udmøntning af samarbejdet i Stenhuggerlaugets kirkegårdsudvalg, som er nedsat af Stenhuggerlauget og består af repræsentanter fra Stenhuggerlauget og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere.

Hele undersøgelsen kan ses på www.stenhuggerlauget.dk

6

Velkommen til nye kolleger

Vibe Plesner Ihle er tiltrådt som assistent den 1. juli på Sct. Marie Kirkegård i Sønderborg.

KALENDEREN

24. – 25. august 2016

Maskiner under Broen

Maskinleverandørerne, Park, Vej & Anlæg afholder maskinudstillingen 'Maskiner under Broen'. Udstillingen henvender sig til den grønne sektor, primært til brugere af maskiner op til fem tons, med tilhørende udstyr. Se mere på www.maskinerunderbroen.dk

29. august 2016

Kirkegårds messen

Kirkegårds messen afholdes ved Lødderup kirke, Harrehøjvej 56, 7900 Nykøbing Mors. Der vil være udstillinger fra leverandører, der alle har relevans til kirkerne og kirkegårdene i Danmark. Gratis adgang. Se mere på www.kirkegaardsmessen.dk

5. – 7. september 2016

Årsmøde for FDK og DKL

Årsmødet 2016 afholdes på Scandic Hotel i Silkeborg. Tilmelding senest d. 15. Juli på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk, eller til FDK's sekretariat på mail kontor@danskekirkegaarde.dk

22. september 2016

Temadag om kirkegårde

Byggetek, Ulfborg Kjærgaard, afholder temadagen 'Kirkegårdens ABC'. Se mere her om i bladet eller på www.mercantec.dk/byggetek. Billetterne sælges efter 'først til mølle' og koster kr. 1.250,- inkl. moms.

3. – 5. oktober 2016

Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder kurset 'Jura, forvaltning og økonomi' (modul 4). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

10. oktober 2016

Temadag om institutionskirkegårde

Foreningen for Kirkegårds kultur afholder temadag om institutionskirkegårde den 10. oktober i Risskov. Programmet er under planlægning - det udsendes til medlemmerne, samt offentliggøres på www.kirkegaardskultur.dk, når det er færdigt.

24. – 26. oktober 2016

Kursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder kurset 'Stresshåndtering og positiv psykologi'. Se mere herom i bladet eller på www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding senest 15. september på mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

25. – 28. oktober 2016

Krematoriekursus

DKL afholder krematoriekursus på Svendborg Vandrethjem/ Danhostel. Kurset henvender sig til alle i branchen - såvel nye som ældre medarbejdere, der ønsker at være opdaterede med de nyeste tiltag. Tilmelding på e-mail: eb@aarhus.dk

24. – 26. januar 2017

Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder kurset 'Jura, forvaltning og økonomi' (modul 4). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

6. – 8. September 2017

Nordisk Kongres for kirkegårds kultur

NFKK – Nordisk Forbund for Kirkegårde og Krematorier - afholder Nordisk Kongres for kirkegårds kultur i København. Se mere på www.NFKK.eu

Stærkt makkerpar til kirkegårde

GIANT

Landsdækkende salg og service

Giant D204SW/D254SW

Motor 20 eller 25 hk · Løftekraft 1100 kg · Egenvægt 1000 kg · Parallelføring på løftearm · Frem/bak i joystick · 4 hjulmotorer med el-hydraulisk diff.spærre

Giant findes i 34 forskellige modeller fra 1000-6000 kg

IHI 19VXT

1920 kg · Motor 15 HK · Udskydelige bæltter 980/1310 mm · Lüksus kabine med radio · Arbejdslygter · Mekanisk hurtigskift

IHI findes i 12 forskellige modeller fra 900-8000 kg

Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76884400 · www.bhsribe.dk

Læs referencer på hjemmesiden

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Klaus Frøderiksen, Garnisons Kirkegård
Tlf. 3542 7951
E-mail: klaus@garnisonskirkegaard.dk

Sekretariat:

Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 - Fax 45 86 41 57
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriers Landsforening

Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet Sjælland
Tlf. 26 86 02 01
E-mail tom@motka.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen, Svendborg kirkegårde
Tlf. 62 21 05 33 – 20 41 61 86
E-mail tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriers Landsforening

Oplag: 1.100 stk.

Abonnement: Kr. 320,- pr. år (400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2016 / 2017

Nr. 5, oktober 2016	15. september 2016
Nr. 6, december 2016	15. november 2016
Nr. 1, februar 2017	15. januar 2017
Nr. 2, april 2017	20. marts 2017
Nr. 3, juni 2017	20. maj 2017
Nr. 4, august 2017	20. juli 2017

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

En noget blandet sommer er ved at gå på hæld. Sommeren har budt på varme dage, regn og adskillige skybrud, og har givet kirkegårdenes ansatte mange udfordringer i kampen mod ukrudtet og vandet.

Debatten om kirkegårdenes takststigninger er fortsat sommeren over i visse medier – og det skal blive spændende at se, om der også er politisk vilje til at ændre på reglerne for prisfastsættelsen på kirkegårdenes ydelser.

En anden igangværende debat handler om de mange Pokémon-jægere, der er begyndt at bevæge sig rundt på bl.a. kirkegårdene.

Det er nok meget forskelligt, hvordan det opleves på landet og i de større byer: Der er i alle tilfælde ret delte meninger om, hvorvidt det er positivt eller ej, med det øgede besøgstal på kirkegårdene. Og noget tyder på, at det til en vis grad er de pårørende, frem for kirkens og kirkegårdenes ansatte, der føler at pokémon-jægerne er et problem.

Sensommeren og efteråret byder på messe, udstillinger, kurser og temadage – og selvfølgelig FDK's og DKL's årsmøde i Silkeborg. Så der er rig mulighed for at møde kollegerne og få ny inspiration til at møde de nye udfordringer, vi til stadighed stilles overfor.

Fornyeelse med respekt for tradition siden 1982

- Se flere produkter på www.jessing.eu

